

Uhrilähtöisyyden ulottuvuudet

- Kolmannen sektorin näkökulmia ihmiskaupan vastaisesta toiminnasta ja uhrilähtöisyydestä

Virtanen Ada

Laurea-ammattikorkeakoulu
Tikkurila

UHRILÄHTÖISYYDEN ULOTTUVUUDET
-Kolmannen sektorin näkökulmia ihmiskaupan vastaisesta
toiminnasta ja uhrilähtöisyydestä

Virtanen Ada
Sosionomi
Opinnäytetyö
Joulukuu, 2012

Virtanen Ada

Uhrilähtöisyyden ulottuvuudet -Kolmannen sektorin näkökulmia ihmiskaupan vastaisesta toiminnasta ja uhrilähtöisyydestä

Vuosi 2012 Sivumäärä 48+ 5 liitettä

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli kerätä tietoa ihmiskaupan uhrien kanssa toimivilta kolmannen sektorin toimijoilta siitä, miten he kokevat toistaiseksi virallisesti määrittelemättä olevan ”uhrilähtöisyyden” tarkoittavan. Suomen ihmiskaupan vastainen toiminta perustuu kyseiselle periaatteelle, muttei sen sisältöä ole tarkemmin missään määritelty. Opinnäytetyösäni pyrin tarkastelemaan myös sitä, mitkä tekijät estävät uhrilähtöisyyden toteutumista, missä sen toteutumisessa on onnistuttu ja millä tekijöillä sen toteutumista parannettaisiin. Tällä kartoituksella palvellaan myös samanaikaisesti Sisäasiainministeriön ihmiskauppalakia valmistelevan hanketyöryhmän toimintaa, tuomalla kerätty tieto käytännön työstä esille erillislakityöryhmän huomioon otettavaksi.

Opinnäytetyö toteutettiin kaksivaiheisena tutkimuksena, jonka ensimmäinen osa käsitti laajan teemahaastattelun yhdelle Sisäasiainministeriön erillislakihanketyöryhmässäänkin edustavalle organisaatiolle, Pro-tukipiste ry:lle. Haastattelun pohjalta luotiin kyselylomake muille Ihmiskaupan vastaisen järjestöverkoston jäsenorganisaatioille, vastaamaan niin Sisäasiainministeriön erillislakihanketyöryhmän asettamispäätöksen sisältöön kuin myös omiin tutkimuskysymyksiini.

Tutkimustulosten perusteella voidaan tiivistää ”uhrilähtöisyyden” käsitteen sisällöltään samankaltaiseksi kuin ”asiakaslähtöisyys”. Sen kuvataan olevan yksilöllisyyden arvostamista, asianajoa ja tiedonjakoa asiakkaan ehdoilla välttämättä turhaa ”uhriuttamista” ja pyrkien saamaan rikosoikeudellisen prosessin painoarvo toissijaiseksi auttamistyössä. ”Uhrilähtöisyyden” toteutumisen esteinä ovat ensisijaisesti resurssien puute, niin aika-, henkilöstö, kuin taloudellisetkin resurssit. Toisaalta kuvattiin yhteisten käytäntöjen ja yleisen tiedon puutteen aiheuttaman uhrilähtöisyyden toteutumisesteitä. Parhaiten ”uhrilähtöisyyden” nähtiin toteutuvan auttamisjärjestelmän toiminnassa ja tiedonjaossa. Kuitenkin heikointa sen toteutuminen on auttamisjärjestelmän ottamis- ja poistamisvaiheessa.

Tämän tutkimuksen perusteella ”uhrilähtöisyyden” toteutumiseksi tarvitaan lainsäädännöllisiä muutoksia ja yhä edelleen yleisen tiedon lisäämistä ilmiöstä, sekä resurssien lisäämistä ihmiskaupan vastaiseen toimintaan.

Lisätutkimusideana olisi suositeltavaa lähestyä aihetta laajemmalla sektorilla ja käyttää tutkimuksessa apuna tarkempia tutkimusmenetelmiä, jotta ilmiö saataisiin kattavasti kartoitettua.

Asiasanat: ihmiskauppa, uhrilähtöisyys, ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä, kolmannen sektorin järjestötyö

Virtanen Ada

Dimensions of victim oriented approach -Third sector NGO's points of view to actions against human trafficking and victim-oriented approach

Year	2012	Pages	48+ 5 attachments
------	------	-------	-------------------

The purpose of the thesis was to gather information from the third sector NGO actors who work against human trafficking, how they see the meaning of the term "victim-oriented approach". Even though the term is the basis of the Finnish work against human trafficking, it is still undefined. In the thesis I aim to define the term and the factors preventing its actualization in its real essence and where it has been accomplished successfully. Also in the thesis I examine what should be changed in order to the "victim-oriented approach" to be realized. The survey that was made as part of the thesis has a double role to gather information for my thesis but it will also be the voice from the third sector organizations to the Ministry of the Interiors steering group, who conducts the plan to prepare a new separate national law against human trafficking.

The thesis was carried out as two phase research. The first part was a large theme interview for one of the NGOs, Pro-tukipiste ry. who are also part of the Ministry of the Interiors steering group, for the plan to prepare the national law against human trafficking. As a second part, based on that interview and its result, a questionnaire was produced and directed to the rest of the NGOs working on the field against human trafficking. The query aimed to answer to my thesis research questions and also to the demands set for the Ministry of the Interior's steering group.

On the basis of the research results, it can be summarized that "victim-oriented approach" can be based on the same contents as the term "customer oriented approach". In the research answers it is characterized as respect of individuality, advocacy and informational sharing on the customers' terms. But this should be done avoiding unnecessary "victimizing" and to reduce the importance of the criminal law emphasis on the support work with the victims. The preventing factors against "victim oriented approach" are primarily resource based, as lack of time, employee and money resources to perform the work. Secondary the lack of mutually agreed customs of work and common lack of information about the phenomena are said to be preventing factors against "victim-oriented approach". As its best it was said to be delivered in the support system for victims of human trafficking and sharing information in it. The worst structures for the "victim-oriented approach" are the uptake and removal to and from the support system for victims of human trafficking.

Based on this research there is a need to make changes in the laws against human trafficking and keep sharing more information about the phenomena, also to direct more resources to the field of fighting against human trafficking in order to better deliver "victim-oriented approach" in the work against human trafficking.

Further research should be done more widely, including different sectors and the methods should be carried through with more precise research methods.

Keywords: Human trafficking, victim-oriented approach, the support system for victims of human trafficking, third sector organization work

Sisällys

1	Johdanto	6
2	Teoreettinen viitekehys	8
2.1	Ihmiskauppa ilmiönä	8
2.2	Ihmiskaupan ja uhrin määritelmiä	9
2.3	Lainsäädäntö	10
2.3.1	Suomen lainsäädäntö	10
2.3.2	Kansainväliset sopimukset ja säädökset	11
2.4	Tunnistaminen ja auttamisjärjestelmä	12
2.5	Uhrilähtöisyyden ongelma	14
2.6	Kolmannen sektorin ja tutkijoiden Ihmiskaupan vastainen järjestöverkosto ..	15
3	Tutkimuksen tausta-aineisto	15
4	Opinnäytetyön tarkoitus ja toteutus	17
4.1	Opinnäytetyöni tarkoitus	17
4.2	Opinnäytetyön toteutus	19
5	Tutkimustulokset	22
5.1	Vastaajien taustatiedot	22
5.2	Kyselyn tulokset	23
6	Yhteenveto	37
7	Pohdinta	39
7.1	Tutkimuksen luotettavuus ja yleistettävyys	40
7.2	Anonymiteetti	41
7.3	Opinnäytetyön tekeminen prosessina	42
	Lähteet	44
	Taulukot	47
	Liitteet	48

1 Johdanto

Päivittäin miljoonat ihmiset tekevät töitä, hikipajassa halpatuotantomaassa, bordellissa veroparatiiseissa tai ravintolassa Suomessa tuottamassa yhteiskuntaan hyödykkeitä halvalla, niin halvalla etteivät itse saa mitään. Vaikkei heitä välttämättä pidä työssään kahleet ja lukot, eivät he työtään vapaina tee, pakotteina toimii äärimmäinen uhkailu, henkinen tai fyysinen väkivalta ja kiristys. Toiminta ei läheskään aina ole järjestäytyneen rikollisliigan toimintaa vaan hyväksikäyttäjää voi yhtä hyvin olla myös oma perheenjäsen. Ihmiskauppa on ilmiö joka on globaali ja ohittamattomissa, se on nykyajan orjuutta. Vaikka orjakauppa kiellettiin yli 200 vuotta sitten, on se edelleen olemassa, vain muuttanut muotoaan monimuotoisemmaksi ja vaikeammin määriteltäväksi. Ihmiskaupan vastaiseen taisteluun tarvitaan lainsäädännön muutoksia ja toimintaa.

Ihmiskaupan vastaista työtä kehitetään jatkuvasti myös Suomessa. Toiminnan kehittymisen kannalta tällä hetkellä onkin toiveissa iso muutos, kun Sisäasiainministeriö valmistelee ensimmäistä erillistä ihmiskauppalakia, jonka säätämiseksi on aloitettu tämän vuoden (2012) alussa valmisteluhanke, jonka toimikausi on vuoden 2013 loppuun asti (Sisäasiainministeriö asettamispäätös SM008:00/2012). Hankkeen pääasiallisena tavoitteena on laatia ehdotus ihmiskaupaa koskevan erityislain säätämiseksi, keskeisimmät osa-alueet koskevat auttamisjärjestelmää, tietojen luovuttamista ja resurssikysymyksiä, sekä erillisen ihmiskaupanvastaisen kansallisen koordinaattorin nimeämistä (Sisäasiainministeriö asettamispäätös SM008:00/2012). Työryhmässä ei kuitenkaan alun perin ollut yhtään kolmannen sektorin toimijaa, vaikka juuri kolmannella sektorilla on tärkeä rooli ihmiskaupan uhrien kanssa tehtävästä tuki- ja auttamistyöstä. Ihmiskaupan vastaisen järjestöverkoston (IKV-järjestöverkosto) keskuudessa nousi huoli kolmannen sektorin mielipiteiden ohittamisesta ja asia vietiin eteenpäin. Lakihanketyöryhmään kutsuttiin mukaan kolme järjestöä, joista Pro-tukipiste ry on, Monika-Naiset liitto ry:n ja Rikosuhripäivystyksen ohella, yksi kutsutuista. (Ihmiskaupan vastaisten järjestöjen kokousmuistio 5/2012.) Koska ajatuksena kuitenkin on edustaa koko kolmatta sektoria työryhmässä, opinnäytetyöni kautta tehtiin kysely muille Ihmiskaupan vastaisen järjestöverkoston toimijoille. Tarkoituksena oli kartoittaa heidän näkemyksiään uhrilähtöisyyden toteutumisesta ja toteutumisen esteistä, sekä auttamisjärjestelmän toiminnasta, jotta laajempi kolmannen sektorin näkökulma saataisiin kartoitettua ja vietyä hanketyöryhmän tietoisuuteen.

Jo aikaisemmin ihmiskaupan vastaista työtä tekevät järjestöt ovat olleet huolissaan siitä, miten nykyiset ihmiskaupan vastaiset toimet ovat riittämättömiä, eivätkä pysty suojelemaan tarpeeksi uhreja ja heidän oikeuksiensa toteutumista. Ihmiskauppaan liittyvillä laeilla on ollut jopa negatiivisia vaikutuksia niihin henkilöihin, joita ilmiö koskee. (Thesslund & Tuomaala 2009:22.) Lähtökohtana toiminnassa pitäisi olla ”uhrilähtöisyys”, mutta lainsäädäntö sekä uh-

rien auttamiseksi säädetyt toimet laahaavat perässä, ovat epäselviä ja monin paikoin ristiriitaisia.

Rajanvedot ihmiskaupan ja lähirikosten välillä ovat haastavia ja ihmiskaupalta vaikuttavat lähirikokset tunnutaan tunnustettavan ihmiskaupaksi usein vasta kun ihmisen nähdään vastaavan stereotyyppistä viatonta ja voimatonta uhrinkuvaa, jolla ei ole enää omaa tahtoa jouduttuaan äärimmäisen hyväksikäytön kohteeksi. Stereotyyppiat ja vahvat mielikuvat ”uhreista” ”ihmiskaupassa” rajoittavat tuomioiden langettamista edelleen ja selkeämmälle lain asettamiselle on tarvetta tuoda ihmiskauppailmiö arkisemmaksi käsitteeksi.

Ihmiskaupan uhrien saaminen auttamisjärjestelmän piiriin edellyttää tietoisuutta ilmiöstä, jotta mahdollistetaan uhrien tunnistaminen ja eteenpäin ohjaaminen. Onkin huomattavaa että yleisen tietoisuuden lisääntymisen ansiosta viime vuonna auttamisjärjestelmän piiriin on otettu jo lähes kymmenkertainen määrä henkilöitä, verrattuna sen aloitusvuoteen 2006, jolloin auttamisjärjestelmän piiriin pääsi alle kymmenkunta henkilöä (Maahanmuuttovirasto 2012).

Opinnäytetyöni tulee palvelemaan niin omaa kiinnostustani aiheeseen, kuin myös yleisen tiedon levittämistä järjestöjen välillä, sekä se tulee toimimaan tietolähteenä lakihanketyöryhmälle. Se toimii tapana saada lisää tietoa keräytyksi organisoidusti ruohonjuuritasolta, jotta se palvelisi paremmin lakihanketta ja muutosten tekemistä ylemmillä tahoilla. Kolmannen sektorin toimijoilla, eli järjestöillä, on huomattavan suuri rooli ihmiskaupan vastaisessa työssä, niin auttamisjärjestelmän palveluntarjoajina kuin tunnistamistyössäkin. Näin ollen kartoittaessa itse asiakastyötä tekevien näkökulmia aiheeseen, taataan paremmin myös ”uhrilähtöisyyden” toteutuminen, kun ruohonjuuritason todellisuus tulee esille siinä miten järjestelmä käytännössä toimii ja mitä siinä olisi kehitettävä.

Yhteistyötahona opinnäytetyölleni toimii Ihmiskaupan vastaisen järjestöverkoston pääjärjestönä toimiva Pro-tukipiste ry, joka on tehnyt työtä ihmiskaupan uhrien parissa pitkään, niin päätöksenteossa kuin ruohonjuuritasollakin. Kyseisessä toimipisteessä suoritin samanaikaisesti myös kolmannen harjoitteluni samojen aihepiirien parissa, joka osaltaan oli suureksi avuksi ymmärtämään ilmiötä kokonaisuudessaan. Yhteyshenkilönäni toimi Essi Thesslund, joka toimii Pro-tukipisteen IRIS-työn kehittämiskoordinaattorina.

2 Teoreettinen viitekehys

Kappaleessa tulen tarkemmin lähestymään keskeisimpiä määritelmiä, jotka ovat yhteydessä ilmiöön ja opinnäytetyöhöni. Painotun määritelmissä erityisesti omalle opinnäytetyölleni oleellisiin käsitteisiin ja määritteisiin. Ottaen huomioon kuinka laaja ilmiö ihmiskauppa itsessään on, tarkastelen seuraavassa vain tarpeellisia osa-alueita, jotta opinnäytetyössäni esitetyt näkökulmat ja ilmiön osa-alueet tulevat lukijalle tutuksi.

2.1 Ihmiskauppa ilmiönä

Ihmiskauppa on maailmanlaajuinen ilmiö, joka koskettaa jo jokaista maapallon kolkkaa. Ihmiskauppa on rikos, joka rikkoo perustavanlaatuisesti ihmisoikeuksia ja vapautta, mutta se on yksi kolmesta tuottoisimmasta bisneksestä maailmassa ase- ja huumekaupan rinnalla. (mm. Bales, Trodd & Williamson 2009: 36,45, Saaristo & Thesslund 2007:3.) Ilmiön syitä ja muotoja on yhtä monta kuin on uhrejakin. Vaikka useimmiten uhrin mielletään nuorina naisina seksiteollisuuden yhteydessä, voi uhri olla nuori, vanha, mies, nainen tai lapsi, mitä erilaisimmissa pakkotyön muodoissa. Vaikka hyväksikäyttöä ja ihmiskauppaa ei useimmin enää ajatella orjuutena, täyttää se edelleen samat tunnusmerkit, nykyajan orjuus vaan ei enää katso ikää, sukupuolta eikä rotua (Anti-Slavery 2012).

Yhteistä kaikille uhreille on yleensä epätoivo taloudellisesta pärjäämisestä ja toive paremmasta tulevaisuudesta. Liike suuntautuu yleisimmin aina maista, joissa on puutteita koulutus ja/tai työmahdollisuuksista, köyhyydestä ja epätasa-arvosta, maihin joissa elintaso on korkeampi, mahdollisuudet paremmat ja halvalla työvoimalle tarvetta. Siirtolaisille hyvien tulojen ansaitseminen on harvoin mahdollista laillisin keinoin, jolloin riskinotto on suurempaa ja vaara joutua hyväksikäytön kohteeksi luonnollisesti isompi. (Bales ym. 2009:90-91, Saaristo & Thesslund 2007:4.)

Ihmiskaupan määre itsessään puhuu liikkeestä (trafficking) kuitenkin hyväksikäyttö ei aina vaadi valtion rajojen ylittämistä, mikä erottaa sen muun muassa ihmissalakuljetuksesta. Selkein erottava tekijä salakuljetuksen ja ihmiskaupan välillä on se, että salakuljetus tapahtuu aina yli valtion rajojen, kun taas ihmiskauppaa voi tapahtua myös maan rajojen sisällä. Salakuljetus ei myöskään edellytä samankaltaista riippuvuussuhdetta kuljettajan ja kuljetettavan välillä, sillä kuljetus voi olla vapaaehtoista ja kohteeseen saavuttua salakuljetettu on vapaa, kun taas ihmiskaupan uhrin hyväksikäyttö alkaa kohteessa, eikä uhri ole vapaa määränpään saavuttua. (Anti-Slavery International 2006:8.)

Ihmiskauppa ja sen ilmiöt eivät ole suinkaan uusia ilmiöitä, orjuutta sen eri muodoissa on ilmentynyt aina aikojen alusta asti. Kuitenkaan ihmiskauppaan ja sen ilmiöihin Suomessa ei ole

kiinnitetty niin paljon huomiota ennen, sillä Suomen on nähty olevan vain kauttakulkumaa, eikä niinkään sen kohdemaana. Ihmiskaupasta on kuitenkin tuomittu jo Suomen sisälläkin (ks. Helsingin Sanomat 2011) suhteellisen tuore tapaus, jossa mallipomo hyväksikäytti yli kymmentä nuorta suomalaista tyttöä. Ilmiö ei siis ole vain jotakin kaukaista maata koskettava ilmiö, vaan arkipäivää meilläkin kylmässä pohjolassa. Mitä enemmän vähemmän kehittyneiden maiden työikäinen väestö kasvaa ja länsimaiden väestö vanhenee, kiihtyy muuttoliike, jonka mukana myös ulkomainen työvoima ja sen mukana nousevat hyväksikäyttötapaukset. Tähän lisätyn paheneva maailmanlaajuinen talouskriisi lisää liikehdintää, työttömyys kasvaa, halvemman työvoiman kysyntä kasvaa halpatuotantomaissa, joka pahimmillaan altistaa pakkotyön käyttöön. Toisaalta myös Suomen kannalta talouskriisin vaikutuksena meillekin ajautuu entistä haavoittuvammassa asemassa olevia ihmisiä, joiden altistuminen hyväksikäytölle on korkea. (Ollus 2012:88, 96-97.) Huomattavaa onkin miten viimeaikainen kuhina ihmiskaupan kentällä ja mediassa on aiheuttanut positiivisen muutoksen, jonka johdosta ihmiskauppa ilmiönä alkaa arkipäiväistyä. Sitä on alettu entistä aktiivisemmin tunnistaa ja rikosnimike näkyy useammin käytössä (Ollus 2012:98).

2.2 Ihmiskaupan ja uhrin määritelmiä

Epäselyys laajassa ihmiskauppakäsitteessä vaikeuttaa niin järjestelmän kuin laintulkintojenkin ymmärtämistä, sekä niiden toteuttamista. Monista sopimuksista huolimatta, virallisesti koko määritettä ”ihmiskauppa” ei ollut olemassakaan ennen Palermon sopimusta vuonna 2000, jolloin ensimmäinen määrite sen sisällölle annettiin (Roth 2010:59). Käsitettä käytetään useissa yhteyksissä, joissa todellisuudessa puhutaan aivan muusta kuin suoraan ihmiskaupasta. Hyvänä esimerkkinä voidaan pitää muun muassa tämän hetkistä kuumana käyvää keskustelua prostituution kriminalisoinnista, jota oikeusministeriön edustajien puolesta vedetään ihmiskauppa kärki edellä, (ks. Henriksson 2012.) vetäen suoria viittauksia prostituutiosta ihmiskauppana. Ihmiskauppa on luonnollisesti määreenä jotakin, josta kaikki ovat samaa mieltä, sitä vastaan on helppo olla, muttei sitä silti tulisi käyttää väärissä yhteyksissä. Prostituutio ja pakkoprotituutio ovat eri käsitteitä. Ymmärrettävää on, ettei rajanveto vapaasta tahdostaan prostituutiota harjoittavien ja seksuaalisen hyväksikäytön kohteeksi joutuneiden ihmiskaupan uhrien välillä ole vedenselvä. Kuitenkin muun muassa riippumattoman ja monialaisen tutkimussäätiö FAFO:n (Brunovskis & Tyldum 2004:85-87) mukaan rajanvetoja voidaan tehdä. Kun prostituoitua manipuloidaan ja kontrolloidaan rajoituksin ja valvonnalla. Kun hänellä itsellään ei ole vapautta lopettaa toimintaa, kun hänet pakotetaan toimimaan vastenmielisissä olosuhteissa, tai asiakkaiden kanssa, joita hän ei itse pysty valitsemaan. Tai jos hän ei itse saa pitää suurinta osaa ansaituista tuloista, voidaan sanoa ihmiskaupan kriteerien täyttyvän prostituutiossa. Kuitenkin samaisen tutkimuksen mukaan pitää huomioida erikseen ne tapaukset, joissa uhri on vapaasta tahdostaan aloittanut seksipalveluiden myynnin, mutta joutuu tilanteeseen jossa ei enää ole itse vapaasta tahdostaan, tai toisaalta ne tapaukset joissa henkilö

jää toimimaan alalle vapaasta tahdostaan myöhemmin. Ilmiö on siis kuitenkin hyvin monisäikeinen ja vaikeasti rajattavissa. (Brunovskis & Tyldum 2004: 87.)

Yleisin hyväksytty kansainvälinen ihmiskaupan määritelmä on YK:n yleissopimuksen kansainvälisestä järjestäytyneen rikollisuuden vastaisesta toiminnasta, joka kulkee yleisimmin nimityksellä Palermon sopimus, jonka lisäpöytäkirjassa löytyy toistaiseksi laajin ihmiskaupan määritelmä. Palermon sopimuksessa ihmiskauppa määrittyy kolmesta tekijästä, (tekotapa, keinot ja tarkoitus) joista kaikkien on täytyttävä ihmiskauppa määrittteen täyttymiseksi. Ihmiskaupalla on Suomen lainsäädännössä kolme eri ilmenemismuotoa, jotka ovat: seksuaalinen hyväksikäyttö, työperäinen hyväksikäyttö kuten pakkotyö ja kolmantena ihmiskaupanmuodoksi laskeaan myös elinkauppa, jota ei kuitenkaan Suomessa, eikä muissa Pohjoismaissa ole toistaiseksi kohdattu. Oleellisinta on tunnusmerkistön täyttymiseksi, että uhria on erehdytetty tai hänen haavoittuvaista tai riippuvaista asemaansa on käytetty hyväksi. (mm. Ollus 2012:89, Ihmiskauppa rikoksena Suomessa 2012)

2.3 Lainsäädäntö

Ihmiskaupaa koskeva lainsäädäntö on Suomessa toistaiseksi olemassa eri lakien sisällä ja se on osittain päällekkäistä esimerkiksi muiden ihmiskaupan lähirikosten kanssa. Tällä hetkellä voimassa olevat lait on koettu epämääräisiksi, ristiriitaisiksi sekä jättävät paljon tulkinnan varaan, mikä vaikeuttaa tapausten käsittelyä kun kaikilla viranomaisilla ei ole käytössään tarpeellisia ohjeistusta tai selvää lakia jota tulkita (Vähemmistövaltuutettu 2011:5).

2.3.1 Suomen lainsäädäntö

Ihmiskauppa kriminalisoitiin Suomessa vasta vuonna 2004, kun sen lisättiin rikoslakiin vastamaan paremmin kansainvälisiä velvoitteita, se lisättiin rikoslain yhteyteen lukuun 25, johon on sijoitettuna muut vapautteen kohdistuvista rikoksista. Rikoslain (1889/39) luvun 25, 3 §:n mukaan ihmiskauppa määritellään seuraavasti:

- ”1) käyttämällä hyväksi toisen riippuvaista asemaa tai turvatonta tilaa,
- 2) erehdyttämällä toista tai tämän erehdystä hyväksi käyttämällä,
- 3) maksamalla korvauksen toista vallassaan pitävälle henkilölle tai
- 4) ottamalla vastaan sellaisen korvauksen

ottaa toisen valtaansa, värvää toisen taikka luovuttaa, kuljettaa, vastaanottaa tai majoittaa toisen hänen saattamiseksi 20 luvun 9 §:n 1 kohdassa tarkoitettuna tai siihen rinnastettavan seksuaalisen hyväksikäytön kohteeksi, pakkotyöhön tai muihin ihmisarvoa loukkaaviin olosuhteisiin taikka elimien

tai kudoksien poistamiseksi taloudellisessa hyötymistarkoituksessa, on tuomitava ihmiskaupasta vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään kuudeksi vuodeksi.” (RL 25:3§)

Törkeän ihmiskaupan tunnusmerkistö täyttyy, kun edellä mainittujen sijasta tai lisäksi on käytetty väkivaltaa, uhkausta tai kavaluutta, aiheuttamalla toiselle vaikea ruumiinvamma, sairaus tai hengenvaara, tai jos rikos on tehty osana järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaa (RL25: 3b§).

Rikoslain pykälässäkkin tulevat esille ns. Palermon sopimuksesta pohjautuvat ihmiskaupan tunnusmerkit: tekotapa, keino ja tarkoitus, muutenkin rikoslain pykälä vastaa sisällöltään Palermon lisäpöytäkirjaa lähes identtisesti. Kritiikiksi on noussut se, ettei kyseinen rangaistussäännös ole enää riittävä, eikä se vastaa kansainvälisiä velvoitteita ihmiskaupan rangaistuskäytännöistä, siksi tällä hetkellä ollaankin säätämässä ihmiskauppaa koskevaa erillislakia.

Muita ihmiskaupan vastaisista toimintaa koskevaa lainsäädäntöä on muun muassa ulkomaalaislaissa (301/2004), joka sisältää muun muassa säädökset harkinta-ajasta sekä ihmiskaupan uhrien oleskeluluvista. Niin sanotun entisen kotouttamislain (493/1999) muututtua 1.9.2011, säädetään ihmiskaupan uhrien auttamista niin sanotussa vastaanottolaissa (746/2011), sekä kotoutumisen edistämisestä annetussa laissa (1386/2010). Auttamisjärjestelmää säätelee laki kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta (746/2011). (mm. Sisäasiainministeriö 2011: 15-16,40.)

2.3.2 Kansainväliset sopimukset ja säädökset

Ihmiskaupan vastaista toimintaa määrittävät myös useat kansainväliset säädökset ja sopimukset, Suomi on ratifioinut kymmeniä ihmisoikeuksia koskevia kansainvälistä sopimuksia (Saaristo & Thesslund 2007:5) joista tärkeimpänä voidaan pitää kansainvälistä järjestäytyneen rikollisuuden vastaista YK:n yleissopimusta, eli niin sanottua Palermon sopimusta ja sen ihmiskauppaa ja erityisesti naisten ja lasten kaupan ehkäisemisestä, torjumisesta ja rankaisemisesta koskevaa lisäpöytäkirjaa vuodelta 2000. Sopimuksessa käsitellään laajasti ihmiskaupan määritelmä ja se on ensimmäinen kansainvälisesti hyväksytty (Sisäasiainministeriö 2011:7) joka on myös Suomen ihmiskaupan vastaisen toiminnan pohjana (Saaristo & Thesslund 2007:6).

Palermon sopimusta voidaan kuitenkin kritisoida sen ”ei-uhrilähtöisyydestä”, sillä se on alun perin luotu lähinnä työväliseksi järjestäytyneen rikollisuuden kitkemiseksi, jota ihmiskaupan uskottiin enimmäkseen olevan, ei niinkään uhrin oikeuksien turvaamiseksi (Kauppinen & Thesslund 2012, Sisäasiainministeriö 2011:38).

Toinen tärkeä ihmiskauppaa määrittävä sopimus on Euroopan neuvoston yleissopimus ihmiskaupan vastaisesta toiminnasta (CETS No. 197) joka allekirjoitettiin vuonna 2005 (Työministeriö 2006:12). Se tuli voimaan vuonna 2008, kun voimaantulon vaatimat 10 ratifiointia oli tullut täyteen (Ulkoasiainministeriö 2010:6). Sen painoarvo on enemmän uhrin asemassa, yhdenvertaisuusperiaatteissa sekä uhrien tunnistamisessa ja heidän ihmisoikeuksiensa täyttymisessä, se myös huomioi paremmin tapaukset, joissa ei olla yhteydessä järjestäytyneeseen rikollisyyteen, toisin kuin Palermon sopimus (Ulkoasiainministeriö 2010:8,106-108). Yleissopimus vahvistaa ihmiskaupan uhrin suojelua ja sen vaadetaso on niin korkea, että sen voimaansaattaminen nostaisi myös uhrien suojelua Suomessa, toteaa kansallinen ihmiskaupparaporttija (Vähemmistövaltuutettu 2011:33). Suomi on allekirjoittanut sopimuksen, muttei ratifioinut sitä. Vuonna 2008 asetettiin työryhmä selvittämään mitä toimenpiteitä sopimuksen ratifiointi edellyttää (Ulkoasiainministeriö 2010:2). Toimenpidesuunnitelman seurantaan ja toteuttamista varten asetettiin ohjausryhmä, jonka loppuraporttia (Ihmiskaupan vastaisen toimintasuunnitelman ohjausryhmän loppuraportti) suositukseen käytän myös opinnäyteyöni yhtenä lähteenä osoittamaan perusteita tämän hetkiselälle tilanteelle sekä muutostarpeille. Kyseisen raportin suosituksista löytyy perusteet myös mainitulle Sisäasiainministeriön erillislakihanketyöryhmälle, jonka toimintaan opinnäytetyöni linkkiytyy.

Sisäasiainministeriön Ihmiskauppaa koskevan erillislakihankkeen rinnalla toimi myös Oikeusministeriön työryhmä, joka pyrki selkiyttämään muun muassa rajanvetoa rikoslaisissa määritellyn parituksen ja ihmiskaupan, sekä kiskonnantapaisten työsyryjinnän ja ihmiskaupan päällekkäisyyksiä. Työryhmän tarkoitus oli saada Suomen lainsäädäntö vastaamaan paremmin kansainvälisiä veloitteita mm. EU:n ihmiskauppadirektiivi (2011/36/EU), joihin se on sitoutunut. (Oikeusministeriö 2012.)

2.4 Tunnistaminen ja auttamisjärjestelmä

Ihmiskaupan uhrien palvelutarpeiden kattamiseksi Suomessa on toiminut vuodesta 2006 lähtien valtion tukema auttamisjärjestelmä, joka on tarkoitettu ihmiskaupassa uhrituneiden auttamiseksi. Auttamisjärjestelmän toiminta aloitettiin vuonna 2006 Maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta annettuun lakiin tehdyn lisäyksen (1269/2006) johdosta.

Ihmiskaupan uhriksi tunnistaminen on keskeisen tärkeää, silloin uhrilla on oikeus päästä auttamisjärjestelmän piiriin ja saada tarpeelliset palvelut. Kuitenkin vaikeasti traumatisoitunut henkilö vaikenee kokemuksistaan pitkään, mikä tekee tunnistamisesta vaikeaa (Raivio 2009: 55). Huomioitavaa on, ettei toisaalta kyseisten auttamisjärjestelmän vastaanottokeskusten tehtävä suinkaan ole rikoslain tunnusmerkistöjen soveltaminen auttamisjärjestelmään ottamisen tarkkana kriteerinä, vaan niiden henkilöiden auttaminen ja tukeminen, joiden tapauksissa

on olemassa viitteitä ihmiskaupasta (Vähemmistövaltuutettu 2010:4). Lain (Laki kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta 746/2011) mukaan auttamisjärjestelmä on tarkoitettu myös sellaisille henkilöille, jotka voidaan muidenkin olosuhteiden perusteella arvioida olevan erityisessä avun tarpeessa ihmiskaupparikosta tutkittaessa.

Valtio rahoittaa auttamisjärjestelmän toimintaa, mutta kunnat voivat saada myös tukea Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselta, jos se järjestää ihmiskaupan uhreille erityispalveluja. Jos uhrilla on kotikunta Suomessa, toimivat järjestelmän vastaanottokeskukset lähinnä koordinoivissa tehtävissä, mutta jos uhrilla ei ole kotikuntaa Suomessa, tapahtuu auttamistoiminta kokonaisuudessaan vastaanottokeskuksen alaisuudesta. Ihmiskaupan uhrilla on oikeus kalliisiinkin erityispalveluihin voimaantumisen ja integroitumisen mahdollistamiseksi, toisin kun muihin vastaanottamisjärjestelmän piirissä olevilla. (Pro-tukipiste, Iris-työ.)

Ongelmalliseksi on todettu kyseisten keskusten sijainti. Vaikka palveluita voidaan tarjota myös tunnistamispaikkakunnalla, palvelut tarjotaan pääosin ostopalveluina kolmannelta sektorilta. Kaikki auttamisjärjestelmän palvelut ovat uhrille vapaaehtoisia ja ne räätälöidään jokaisen asiakkaan tarpeiden mukaan, valmista kaavaa ei ole. Palveluiden hankinta tehdään yhteistyössä uhrin kanssa, ilman hänen suostumustaan ei mitään toteuteta. Palveluita ovat muun muassa asuminen, sosiaalipalvelut kuten vastaanottorahan saaminen, terveys ja usein myös mielenterveyspalvelut, oikeudellinen neuvonta ja oikeusapu sekä tarvittaessa tulkkipalvelua, turvallisuus ja koulutuspalveluita (Pro-tukipiste, Iris-työ).

Auttamisjärjestelmä toimii samassa yhteydessä turvapaikanhakijoiden vastaanottojärjestelmän kanssa. Tätä sijoitusta vastaanottokeskusten yhteyteen on useasti kritisoitu, muun muassa teemahaastattelussa esille nousi palvelupolkujen sekoittuminen ja huoli siitä että saako ihmiskaupan uhrit vastaanottojärjestelmän suojissa tarpeelliset erityispalvelut (Kauppinen & Thesslund 2012). Kyseinen sijoittaminen on nostettu myös lakihanketyöryhmässä esille. Tois-taiseksi kuitenkin ei ole löydetty vastaavaa, valmista ja yhtä kustannustehokasta vaihtoehtoa (Sisäasiainministeriö 2011:43). Ihmiskaupparaportojana toteaa auttamisjärjestelmän olevan edistysaskel, mutta sen toiminnassa on edelleen suuria haasteita. Ongelmat ovat niin lainsäädännöllisiä, sisällöllisiä kuin hallinnollisiaakin. Toiminta ei ole tarpeeksi kattavasti sää-nelty, eikä se ole yhdenvertaista, mikä vaikeuttaa uhrien asemaa sekä vaarantaa heidän oikeusturvansa ja voi lisätä uhrien epäluottamusta järjestelmää kohtaan. (Vähemmistövaltuutettu 2011:27.) Auttamista ja järjestelmään ottamiskriteereitä säätelee Laki kansainvälistä suoje-lua hakevan vastaanotosta (746/2011). Kuitenkin muun muassa Vähemmistövaltuutettu on kommentoinut sitä kuinka järjestelmää koskevan lainsäädännön epämääräisyys hankaloittaa sen toimintaa ja onkin ehdottanut että auttamisjärjestelmää koskeva erillislaki säädettäisiin ratkaisemaan tämän hetkiset ongelmat (Vähemmistövaltuutettu 2011:16-17).

Toiminta oli alun perin keskitetty kahteen yksikköön: Joutsenoon ja Ouluun, mutta syksyllä 2012 Oulun vastaanottokeskuksen auttamisjärjestelmätoiminta lakkautettiin ja alaikäisten ihmiskaupan uhrien koordinointi yhdistettiin osaksi Joutsenon toimintaa. Päätökset auttamisjärjestelmän piiriin ottamisesta ja siitä poistamisesta tekee toimipisteiden johtaja(-t) yhdessä moniammatillisen arviointiryhmien tuella (Vähemmistövaltuutettu 2011:16). Eli tällä hetkellä vain Joutsenon johtaja Jari Kähkönen työryhmineen.

2.5 Uhrilähtöisyyden ongelma

”Uhrilähtöisyys” on niin lainsäädännössä kuin ihmiskaupan vastaisissa toimintasuunnitelmissakin hyväksytty toimintaa ohjaavaksi lähtökohdaksi. Se on kirjattu valtioneuvoston toimintasuunnitelmaan, se löytyy myös useista Suomenkin allekirjoittamista kansainvälisistä sopimuksista ja suunnitelmista, kuten Euroopan neuvoston yleissopimuksesta ihmiskaupan vastaisesta toiminnasta (Vähemmistövaltuutettu 2010:5-6) muttei sen sisältöä ole missään tarkemmin määritelty. Tulen opinnäytetyössäni perehtymään juuri siihen, miten erityisesti kolmannella sektorilla koetaan ”uhrilähtöisyyden” tarkoittavan, jotta jatkossa sen sisältö voisi olla vielä selkeämmin ja yhteneväisemmin määritelty, jolloin luonnollisesti sen toteutuminenkin on helpompaa.

Auttamisjärjestelmän toiminnassa ”uhrikeskeinen näkökulma” on nostettu toiminnan keskiöön. Tarkoituksena on ymmärtää uhrien yksilölliset tarpeet ja toipumisajan tarpeellisuus, sekä kääntää näkökulma pois oikeudellisesta lainsoveltamisnäkökulmasta itse henkilöön ja hänen tarpeisiinsa. Ajatuksena on yksilöllisyys ja voimaantuminen, tilanteesta ja tulevaisuuden suunnitelmista riippumatta. Voimaantumisen sisältönä kuvataan olevan taloudellinen ja psyykinen itsenäisyys ja itsemääräämisoikeus häntä koskevissa asioissa, tarkoittaen että uhri saa tietoa oikeuksistaan ja mahdollisuuksistaan hänelle ymmärrettävässä muodossa. (Työministeriö 2006: 20.)

Opinnäytetyössäni tulen kyselyn pohjalta tehdyn induktiivisen, eli aineistolähtöisen sisällönanalyysin kautta hahmottamaan ”uhrilähtöisyyttä” enemmän sosiaalialan näkökulmasta. Sisällönanalyysin pohjalta ”uhrilähtöisyyttä” kuvaavat tekijät muistuttivat hyvin läheisessä yhteydessä asiakaslähtöisyyttä ja sen sisältöä. Kun ”uhrilähtöisyys” nähdään asiakaslähtöisyytenä, saadaan sille uutta tutummin ymmärrettävää sisältöä. Esimerkiksi Juhila (2006:249) kuvaa asiakaslähtöisyyden olevan eettisesti kestävä työntunnuksi erityisesti sosiaalialalla. Kuitenkin eettisesti kestävä työntunnuksi asiakaslähtöisyys on monimuotoinen yhtälö, joka edellyttää peruspiirteissään kuitenkin aina asiakkaan kuuntelemista ja ymmärtämistä jotta hänen tarpeisiinsa voitaisiin vastata (Juhila 2006:249-250). Nämä piirteet ovat yhdenmukaisia myös ”uhrilähtöisyydestä” puhuttaessa. Usein suositellaankin käyttämään ihmiskaupan vastaisessa toiminnassakin mieluummin termiä asiakas kuin uhri, joka mahdollistaa toi-

saalta voimaannuttavamman lähestymistavan. On huomioitava mitä mielikuvia ympäröivä yhteiskunta ”ihmiskaupan uhri” määreelle antaa ja onko kyseisen nimikkeen käyttäminen tarpeellista, tai perusteltua esimerkiksi juuri auttamistyössä. Koska ilmiö ja sen uhrit mielletään laajasti vielä stereotyyppisesti tiettyyn muottiin, voi liiasta ”uhriuttamisesta” ja nimikkeen käytöllä olla jopa haitallinen vaikutus itse henkilön kannalta, jota uhriksi leimataan. (Thesslund & Tuomaala 2009:36-37.)

2.6 Kolmannen sektorin ja tutkijoiden ihmiskaupan vastainen järjestöverkosto

Ihmiskaupan vastainen järjestöverkosto (IKV-järjestöverkosto) on epämuodollinen yhteenliittymä jossa on mukana ihmiskaupan vastaisen toiminnan keskeisiä kolmannen sektorin järjestöjä, yhteisöjä sekä ihmiskaupasta kiinnostuneita tutkijoita. Verkostoon osallistuminen on vapaaehtoista eikä sido osallistujiaan mihinkään. Tällä hetkellä verkostossa on yhteensä toimijoita kolmestakymmenestä (35) eri tahosta. Pro-tukipiste on koordinoinut toimintaa vuodesta 2007 alkaen. Verkosto kokoontuu noin neljä kertaa vuodessa jakamaan ajankohtaisia ihmiskauppaan liittyviä asioita, kokoontumiset toimivat hyvinä foorumeina jakaa tietoa kolmannen sektorin toimijoiden kesken. (Pro-tukipiste verkostoissa 2012.)

Yhteenliittymän olemassaolo on tärkeä, sillä kolmannen sektorin panosta ihmiskaupan uhrien auttamisessa ei voida ohittaa. Rikosuhripäivystyksen toiminnanjohtaja Petra Kjällman (Kjällman 2009:72) toteaa että kolmannen sektorin toimijoiden välillä tarvitaan avointa kommunikaatiota tiedon ja osaamisen välittämiseksi, joka tukee yhteisten tavoitteiden saavuttamista ja yhteiskunnallista vaikuttamista. Laajemmalla toimijayhteistyöllä pystytään puuttumaan tehokkaammin havaittuihin epäkohtiin ja vaikuttamaan muun muassa lainsäädännön uudistuksiin.

Järjestöverkoston välinen kommunikointi tapahtuu sähköpostilistan kautta, jossa tiedotetaan ajankohtaisista seminaareista, koulutustilaisuuksista, ihmiskauppaan liittyvistä julkaisuista ja mahdollisuuksista vaikuttaa. Myös lakityöryhmän ja opinnäytetyöni kyselystä ilmoitettiin tätä kautta ja linkki pystytettiin jakamaan anonymisti listan kaikille jäsenille. Kyselyn yhtenä osana oli IKV-verkoston tyytyväisyys ja vastaukset olivat yksinomaan positiivisia. Verkoston toimintaa pidetään onnistuneena ja merkittävänä voimavarana ylläpitää tietoisuutta ja keskustelua ihmiskauppaan liittyvistä asioista.

3 Tutkimuksen tausta-aineisto

Ihmiskauppa on ollut esillä Suomessa vasta vähän aikaa, mikä on syy sille että sitä tutkittu toistaiseksi suhteellisen vähän. Ilmiö on toisaalta ollut piilossa pitkään ja muun muassa Euroopan kriminaalipolitiikan instituutin HEUNI:n tutkija Minna Viuhko (Viuhko 2009:48) toteaa,

että syynä tutkimuksen vähäisyydelle voi olla pitkään vallalla ollut ajattelumalli, ettei ihmiskauppaa esiinny Suomessa ja jos on, niin erittäin vähän. Toisaalta niiden vähäistenkin tutkimusten joita on tehty ihmiskaupasta, on painotus ollut vahvasti rikosoikeudellisissa näkökulmissa, sekä painottuneena enemmän prostituution kenttään kuin niinkään ihmiskauppaan (Viuhko & Jokinen 2009:7). Sama tilanne on ulkomaisten tutkimusten kanssa, joissa uhrilähtöisyyden sisältöön ei löydy vastauksia. Näistä syistä johtuen olen päätenyt toisenlaiseen lähdeaineistoon, joka ei pääpainoisesti koostu tutkimuksista.

Aiheesta on tehty viimevuosina muutamia kotimaisia korkeakoulututkimuksia, mutten luonnollisesti niiden aineistoa voi käyttää omassa työssäni. Vahvimmin opinnäytetyötäni palvellut tutkimustyö on ollut vähemmistövaltuutetun ihmiskaupan ylitarkastajanakin toimineen Venla Rothin väitöskirja aiheella ”Defining human trafficking and its victims”. Se on palvellut hyvin aiheeseen perehtymistäni, mutta toimii sopivana lähdeaineistona vain lähinnä toissijaisena, ottaen huomioon väitöskirjan olevan oikeustieteen lopputyö, eikä näin ollen palvele täysin omia näkökulmiani.

Ihmiskaupasta saatava tietomäärä on valtava, mutta näkökulmat jotka olen valinnut omalle opinnäytetyölleni (uhrilähtöisyyden sisällön määrittely ja sen toteutuminen Suomen ihmiskaupan vastaisessa työssä) ovat heikosti edustettuina, jonka seurauksena olen päätenyt käyttämään muutamia vahvoja perusteoksia aiheesta sekä ministeriöiden raportteja, joiden kautta sain tarpeellisen taustan Suomen tilanteeseen ilmiöstä. Omaa tutkimusta tehtäessä tutkijan on tehtävä valintaa saatavissa olevan lähdeaineistosta, sen relevanttiuden mukaan ja huomioida miten olemassa oleva tieto palvelee omaa tutkimusta ja sen näkökulmia (Hirsjärvi, Remes, Sajavaara 2001:109-110). Aiheesta saatavan aikaisemman relevantin ulkomaisen ja virallisen kansallisen tutkimustiedon puuttuessa päädyin siis ratkaisuni jättää aiheita vain sivuavat tutkimukset toissijaisiksi, niiden näkökulmien erilaisuuden johdosta ja keskittyä raportteihin, jotka ovat näkökulmiltaan neutraaleja, mutta tukevat tutkimusongelmiani. Loppujen lopuksi kvalitatiivisen tutkimuksen lähtökohta on enemmänkin hahmottaa ja kuvailla ilmiötä induktiivisesti (Hirsjärvi ym. 2001:246).

Opinnäytetyössäni olen käyttänyt enimmäkseen aiheeseen parhaiten perehtyneen kansallisena ihmiskauppa raporttoijana toimivan vähemmistövaltuutetun suosituksia. Myös samaisen tahon viimeisen kahden vuoden ihmiskaupparaportit ovat olleet vahvasti tukemassa ilmiön näkökulmia. Koin teokset erittäin sopiviksi ottaen huomioon vähemmistövaltuutetun roolin ihmiskaupparaporttoijana, joka valvoo ja seuraa ihmiskaupan vastaisen työn kenttää erityisesti uhrilähtöisyyden toteutumisen näkökulmasta. Ihmiskaupparaportit sisältävät ajankohtaista tietoa ilmiöstä monista näkökulmista, niissä nostetaan esille kansainväliset velvoitteet, senhetkiset ongelmat ja niihin olevat suositukset.

Oleellisimmat muutostarpeet, joille tämänkin hetkinen lakihanke pohjautuu ja jota opinnäytetyöni tarkoitus sivuaa, on kirjattuna Sisäasiainministeriön Ihmiskaupan vastaisen toimintasuunnitelman ohjausryhmän raporttiin viime vuodelta (2011). Raporttiin on koottu laajasti ilmiöön liittyvä tieto ja se antaa selvennyksiä tämän hetkiseen tilanteeseen, sekä nostaa selkeästi ongelmakohdat esille ja niihin kohdistetut muutostarpeet. Näin ollen se toimii hyvänä peilauspintana kyselyn vastauksille ja kolmannen sektorin mielipiteille. Kolmannen sektorin näkökulmien tarkasteluun olen käyttänyt erillisraporttien lisäksi Pro-tukipisteen laajaa seminariraporttia ihmisoikeuksista ja uhrilähtöisyydestä ihmiskaupan vastaisessa toiminnassa vuodelta 2009. Teos on kokoelma eri ammattilaisten mielipiteistä ilmiöön liittyen ja näin olen tuo sopivaa asiantuntijatietoa myös opinnäytetyölleni.

Pitäkseni työssäni yhteyden sosiaalialaan, käytin määritellessäni tarkemmin ”uhrilähtöisyyden” sisältöä peilauspintana Kirsi Juhilan sosiaalialan perusteesta ”Sosiaalityöntekijöinä ja asiakkaina”. Teos sisältää tiivistetyksi teorioita siitä millaisia rooleja työntekijä-asiakas suhteella on työssä ja osoittautui hyväksi tueksi määritellessäni ”uhrilähtöisyyden” sisältöä, sen samankaltaisuuksien johdosta.

4 Opinnäytetyön tarkoitus ja toteutus

Tässä osiossa tullaan tarkemmin esittelemään tämän opinnäytetyön toteuttamisen tarkoitus sekä läheisempi katsaus Sisäasiainministeriön ihmiskauppaa koskevaan hankkeeseen, johon työ läheisesti linkittyy. Toisessa osassa käydään vaiheittain läpi miten kaksivaiheinen tutkimusprosessi on toteutettu, jotta muun muassa tutkimuksen toteuttamisessa tehdyt valinnat tulisivat paremmin esille ja perustelluiksi.

4.1 Opinnäytetyöni tarkoitus

Opinnäytetyöni ensisijainen tarkoitus oli määritellä ihmiskaupan vastaisessa työn lähtökohdaksi asetetun termin ”uhrilähtöisyys” sisältöä ja sen toteutumisen ongelmia. Toissijaisena roolina opinnäytetyölläni oli kerätä Ihmiskaupan vastaisen järjestöverkoston eri toimijoiden mielipiteet ja kehitysehdotukset, jotta kolmannen sektorin ääni, kokemukset ja ruohonjuuritason käytännön tieto, saadaan paremmin ihmiskauppalakia valmistelevalle hanketyöryhmälle tietoisuuteen. Vähemmistövaltuutetun suosituksen (2010) mukaan ihmiskaupparikosten uhreiksi joutuneiden auttaminen edellyttää monisektorista työtä ja moniammattillisuutta. Kolmas sektori, eli kansalaisjärjestöt ja yhteisöt, on katsottu sekä Suomessa että kansainvälisesti, elintärkeäksi osaksi ihmiskaupan vastaista toimintaa. Näin ollen on huomattava kuinka suuri rooli kolmannella sektorilla on ihmiskaupparikosten uhrien parissa tehtävässä työssä, niin mahdollisten uhrien tavoittamis- ja tunnistamisvaiheessa, kuin myös viralliseen auttamisjärjestelmään päästyä erilaisten tukipalveluiden tarjoajina. Jos tätä tietotaitoa ja ilmiön ym-

määrystä ei saada vietyä lakityöryhmän tietoisuuteen, on vaara että uusi laki säädetään hallinnolliselta tasolta ilman käytännön tietoa. Tämän tiedon kartoittamiseksi IKV-järjestöverkostolle suunnattu kyselylomake luotiin.

Opinnäytetyöni yhteistyötaho nosti esille myös huolen siitä miten hajanaista ja eriarvoista toiminta on eri toimijoiden kesken. Ihmiskaupan vastaista toimintaa kansallisella tasolla halutaan yhtenäistää ja luoda yhteisiä toimintatapoja, joka osaltaan edesauttaa myös uhrilähtöisyyden toteutumista. Opinnäytetyöni kautta pystytään jakamaan tietoa toimivista käytännöistä ja näin ollen mahdollisesti yhtenäistämään käytäntöjä.

Tutkimuksen taustalla on ihmiskaupasta säädettävä erillislakihanke, jossa muun muassa Protukupiste on osallisena. Kyseisen työryhmän toimintaan liittyen luotiin oheinen kyselylomake (Liite 5), joka kokonaisuudessaan palvelee kyseisessä työryhmässä kolmannen sektorin ääntä. Lakihanketyöryhmälle on asetettu tavoitteet muutoksista, joihin sen toiminnalla pyritään. Kyseisen Sisäasiainministeriön ihmiskauppalain säätämispäätöksen (Sisäasiainministeriö asettamispäätös SM008:00/2012) pohjalta muodostui koko kyselylomake. Asettamispäätöksen keskeiset tavoitteet ovat:

- Laatia ehdotus auttamisjärjestelmän tarkemmaksi säätelyksi
- Laatia ehdotus ihmiskaupanuhrien tunnistamista koskevasta säätelystä
- Laatia ehdotus toimintamallista tietojen välittämisestä eri viranomaistahojen ja muiden auttamistyöhön osallistuvien tahojen välillä
- Selvittää erillislain taloudelliset vaikutukset
- Selvittää tarve nimetä erillinen ihmiskaupan vastaisen työn kansallinen koordinaattori ja siihen tarvittavat resurssit
- Oleskelulupakäytäntöjä koskevat asiat ja laatia ehdotus muutostarpeista

Työryhmän on otettava huomioon myös:

- Vähemmistövaltuutetun ja ihmiskaupan vastaisen tarkennetun toimintasuunnitelman toimeenpanoa seuranneen ohjausryhmän suositukset
- Eduskunnan työ- ja tasa-arvovaliokunnan asiaa koskeva mietintö 134/2010

Kyselylomakkeen tuli vastata näihin kaikkiin kohtiin. Huomioiden kuitenkin sen että asettamispäätöksen teemat ovat huomattavasti laajemmat kuin opinnäytetyöni ensisijainen tarkoitus kvalitatiivisena tutkimuksena tarkastella ”uhrilähtöisyys” käsitteen sisältöä. Kyselylomake virallisesti palvelee kahta toisiaan sivuuttavaa tarkoitusta, eikä ole kokonaisuudessaan relevantti opinnäytetyöni osalta, joten en myöskään lähemmin opinnäytetyöni osalta perehdy siihen kokonaisuudessaan.

4.2 Opinnäytetyön toteutus

Opinnäytetyö toteutettiin kaksivaiheisena tutkimuksena, jonka ensimmäinen osa käsitti laajan teemahaastattelun, jonka pohjalta luotiin kyselylomake muille Ihmiskaupan vastaisen järjestöverkoston jäsenorganisaatioille. Tutkittavan ilmiön ollessa uusi ja siitä on olemassa vain vähän, tai ei ollenkaan aiempaa tutkimustietoa tai teorioita, on silloin lähestyttävä aihetta kvalitatiivisella tutkimusmenetelmällä (Kananen 2011:12). Teemahaastattelulla saadaan kerättyä tietoa yksittäisiltä tutkittavilta ilmiöön vaikuttavista tekijöistä, jotta voidaan luoda malleja (Kananen 2011:13). Kun tiedetään mitä tekijöitä ilmiöön liittyy, voidaan muuttujia ja tekijöitä lähteä tarkentamaan kvantitatiivisin menetelmin, tällöin molemmat tutkimusmenetelmät tukevat toinen toisiaan ja syventävät saatavaa tietoa (Kananen 2011:15-16).

Teemahaastattelu tehtiin yhdelle urauurtavista Ihmiskaupan vastaista työtä tehneelle organisaatiolle, Pro-tukipisteelle. Teemahaastattelun runko (Liite 4) muodostettiin Sisäasiainministeriön asettamis päätöksen (Sisäasiainministeriö asettamis päätös SM008:00/2012) pohjalta, käsittämään kaikki selvitystä vaativat kohdat, sekä omalle opinnäytetyölleni oleelliset kysymykset. Haastattelurunko muodostui lopulta teemahaastattelulle ominaisen avoimesta muodosta enemmän tarkemmaksi puolistrukturoiduksi haastattelurungoksi, jotta varmistuttiin tiedon saamisesta siinä muodossa kun olisi oleellista kyselylomaketta rakennettaessa. Haastattelu toteutettiin Pro-tukipisteellä 4.9.2012, haastateltavina olivat toiminnanjohtaja Jaana Kauppinen ja Ihmiskaupan vastainen Iris-työn kehittämiskoordinaattori Essi Thesslund. Parahaastatteleamalla juuri näitä kahta henkilöä mahdollistettiin laajempi näkökulma tutkittavaan aiheeseen, sekä resursoitiin paremmin käytettävissä oleva aika, kun yhdistettiin kahden asiantuntijan näkemykset täydentämään toisiaan ilman saman toistoa. Haastattelun käyttö tiedonkeruun metodina on perusteltua silloin, kun tutkija itse tietää aiheesta vähän ja kun tarkoituksena on syventää aiheesta saatavaa tietoa (Hirsjärvi ym. 2001:192, Kananen 2011:16). Valitsemalla teemahaastattelun käytetyksi metodiksi, tahdoin varmistua siitä että haastattelun aikana pysytään opinnäytetyölleni olennaisissa aiheissa, sekä kaikkiin tarpeellisiin kysymyksiin tulee vastaus. Teemahaastattelulle onkin ominaista, että teema ja aiheet on tiedossa, mutta haastattelu voi muokkautua luonnollisesti tilanteen mukaan, kun kysymysten tarkkaa järjestystä ei ole määritetty (Hirsjärvi ym. 2001:195). Koska aihe on huomattavan laaja ja aikaa vähän, päädyin ratkaisuun antaa kysymykset etukäteen vastaajille, jotta he pystyisivät valmistautumaan haastatteluun paremmin.

Haastattelu nauhoitettiin ja se litteroitiin word-tiedostoon. Tasan 2 tunnin haastattelusta kertyi 28 sivua, fontilla Trebuchet MS, fonttikoolla 10, rivivälillä 1,5. Litteroidun tekstin tulostin ja aloin käsittelemään tekstiä eri merkkaustekniikoin, löytäkseni sieltä kyselylomakkeeseen olennaisia kysymyksiä. Käytin värejä ja etsin toistuvuutta ja asioita sekä ongelmia joita haastateltavat erityisesti painottivat. Litteroinnin pohjalta lähdin rakentamaan kyselylomaketta

suoraan SurveyPal kyselytyökaluohjelmaan, jonka kautta kysely pystyttäisiin lähettämään linkkinä kaikille IKV-järjestöverkoston organisaatioille. On tässä vaiheessa kuitenkin huomioita teemahaastattelun roolin muuttuneen tutkimusprosessin edetessä, jolloin teemahaastattelun pohjalta luotu kysely ei lähtenyt julkaistavaksi, vaan kyselylomakkeen lopullinen muoto vastasi enemmän yhteistyötahon tarpeita. Roolimuutoksen johdosta olen raportoinnissani päätenyt käyttämään teemahaastattelusta esille nousseita asioita lähinnä lähdemateriaalina, eikä niinkään tutkimustuloksina.

Tutkimuksen toinen vaihe toteutettiin kyselylomakkeella, joka on yleisin kvantitatiivisen tutkimuksen tiedonkeruumenetelmä (Kananen 2011:12). Alun perin kyselylomakkeen (Liite 5) oli tarkoitus mukaila teemahaastattelun teemoja ja näin ollen laajentaa niitä näkökulmia, joita haastateltavat nostivat. Kuitenkin oli huomioitava, ettei kysely tullut ainoastaan opinnäytetyöni käyttöön, joten muokkautui se lopulta vastaamaan ensisijaisesti Pro-tukipisteen tarpeita ja vahvistamaan kolmannen sektorin edustusta Sisäasiainministeriön Ihmiskauppalakihanke-työryhmässä, kuitenkin unohtamatta omia tutkimuskysymyksiäni. Kyselylomakkeen muotoa muokattiin useasti yhteistyössä Pro-tukipisteen kanssa, tein raakaversioita omien näkemysteni mukaisesti, jotka täydennettiin vastaamaan Pro-tukipisteen näkemyksiä. Lomakkeen luominen oli monivaiheinen prosessi, jossa oli otettava huomioon kaikki ne tarpeet jotka sille oli asetettu kaikkien tahojen osalta, sillä on muistettava että hyvässä kyselylomakkeessa tulee yhdistyä sekä sisällölliset, että tilastolliset näkökulmat (Vehkalahti 2001:20). Koska tähän haasteeseen vastaaminen ei ole yksinkertainen prosessi, venyi lopulta kyselylomakkeen eteenpäin lähettämisen alkuperäisestä aikataulustaankin reilulla viikolla, joka vaikutti myös annettuun vastausaikaan. On suotavaa että kyselylomakkeen kysymysasetteluun, sisältöön ja ulkonäköön tulisi kiinnittää huomiota, sekä se tulisi testata etukäteen (Vehkalahti 2001:48-49). Kuitenkin aikaresurssien ylitys, näkemys- ja tarkoituseroavaisuudet johtivat siihen, ettei näihin seikkoihin tämän kyselyn osalta pystytty kiinnittämään tarpeellista huomiota, minkä vaikutukset huomasi lopulta tulosten analysointivaiheessa.

Kyselylomake (Liite 5) itsessään muodostui sekä suljetuista kuin myös avoimista kysymyksistä. Avoimiin kysymyksiin päädyttiin niissä tapauksissa kun tahdottiin vastaajan kuvailevan tai selittävän jotakin omin sanoin. Vaikka avovastaukset ovat työläämpiä käsitellä, voivat ne tuoda esille sellaista tietoa, jota ei ainoastaan suljettujen kysymyksien avulla saataisi esille (Vehkalahti 2001:25). Koinkin erityisesti omalle opinnäytetyölleni olennaiset osat kuten ”uhrilähtöisyyden” määrittelyn tärkeäksi kysyä juuri avokenttänä, jota tarkensin teemahaastattelussa nousseiden ongelmien muodossa, vapaavalintaisena valintana, joihin vastaaja pääsi merkittämään, jos oli samaa mieltä tai ei. Koska avovastauksiin vastaaminen on työlästä ja aikaa vievää, on niitä kyselyssä vain harkituissa kohdissa. Kuitenkin jokaisessa kysymyksessä, jossa tarjotaan valmiita vaihtoehtoja, annettiin myös vapaa kohta, sillä kyselyn tarkoituksena oli kerätä sellaista tietoa, jota ei vielä ole.

Linkki kyselyyn lähetettiin kaikille IKV-järjestöverkoston kolmellekymmenelle viidelle (35) jäsenelle, joiden kaikkien toivottiin vastaavan. Painottamaan vastaamisen tärkeyttä lähti ohessa saatekirje (Liite 4) Vehkalahden (2008:47-48) mukaan saatekirjeen tekemistä ei voi ohittaa: Saatekirje on kyselyn mainos, jolla saadaan ihmiset kiinnostumaan vastaamaan ja kerrotaan tarkemmin mistä on kyse ja mihin tarkoitukseen vastauksia kerätään, se joko motivoi vastaamaan tai pilaa sen. Kyselyn toteuttamisesta mainittiin jo aikaisin keväällä IKV-järjestöverkoston kokouksessa ja muistutettu myöhemmin syksyllä, jolloin myös itse pääsin esittäytymään järjestöverkoston jäsenille ja esittämään opinnäytetyöni ideaa.

Kyselylle annettiin vastausaikaa alkuperäisen suunnitelman mukaisesti 5.10.2012 asti, vaikka eteenpäin lähettäminen oli viivästynyt alkuperäisestä. Kuitenkin huomionarvoiseksi nousi se, että elettiin järjestötyölle hektistä aikaa kun seuraavan vuoden rahoitushakemukset piti jättää ja tämä koski enemmän tai vähemmän kaikkia järjestöjä Suomessa. Päädyimme tästä syystä pidentämään vastausaikaa viikolla, joka osoittautui toimivaksi, sillä vastauksia kyseisellä pidennysajalla kertyi seitsemän (7) mikä teki yhteensä kaksitoista (12) vastausta.

Venytetyn takarajan umpeutuessa suljin SurveyPal vastauslinkin toimivuuden, jotteivät mahdolliset uudet vastaukset enää sekoittaisi jo analysoitavia tuloksia. Kuitenkin eräs keskeinen järjestö pyysi saada vastata vielä myöhemmin ja päädyimme ottamaan vastaukset vastaan sen lisätessä luonnollisesti kolmannen sektorin edustavuutta lakihanketyöryhmässä. Vastausaikaan mennessä olleisiin vastauksiin tuli siis lisätä ylimääräinen vastaus, jolloin SurveyPal järjestelmä ei enää automaattisesti laskenutkaan keskihajontaa eikä keskiarvoa. Päädyin omien kysymysteni osalta laskemaan keskiarvot manuaalisesti, mutta tarkemmin perehtyessäni kyselyn tuloksiin totesin tarvitsevani myös keskihajontalukuja, jolloin otin yhteyttä SurveyPal ohjelman tuotetukeen saadakseni apua tulosten yhdistämiseksi. SurveyPal ohjelma ei myöskään tarjonnut sopivaa tulkintapaa näin pienelle aineistolle, jolloin päädyin tekemään erilliset Microsoft Officen PowerPoint taulukot, joihin syötin manuaalisesti kyselyn tulokset. Saatuaani tulokset taulukkomuotoon lähdin niitä tarkastelemaan lähemmin, saadakseni vastauksia tutkimuskysymyksiini.

Tutkimuskysymykseni viimeistelin uudelleen muotoillein eteenpäin lähtenyttä kyselylomaketta, jonka muodon muuttuessa koin tarpeelliseksi myös muokata omia tutkimuskysymyksiäni. Joskus tutkimuksen edetessä on jouduttava toteamaan etteivät sinnikkäätkään yritykset saada aineisto vastaamaan alkuperäisiin kysymyksiin tule onnistumaan, jolloin on nöyryyttävä muuttamaan aineisto lähtökohdaksi ja pohtia uudesta näkökulmasta mihin kysymyksiin siitä mielekkäästi saadaan vastauksia (Alasuutari 1995:277). Päädyin seuraaviin tutkimuskysymyksiin:

- Mitä on uhrilähtöisyys?
- Miten (ko. määritelmän mukainen) uhrilähtöisyys toteutuu nykyisessä auttamisjärjestelmässä?
- Mitkä tekijät estävät uhrilähtöisyyden toteutumisen (ihmiskaupan vastaisessa työssä/auttamisjärjestelmässä)?
- Miten uhrilähtöisyys saataisiin toteutumaan (ihmiskaupan vastaisessa työssä/auttamisjärjestelmässä) paremmin?

5 Tutkimustulokset

Tässä kappaleessa esittelen tarkemmin omalle opinnäytetyölleni oleellimmat tulokset IKV-järjestöverkostolle tuotetusta kyselystä. Tarkastelen saatuja tuloksia suhteessa omiin tutkimuskysymyksiini, enkä siis tule käymään läpi kaikkia kyselyyn teetettyjä kysymyksiä. On huomioitava ettei kyselyä luotu ainoastaan omiin opinnäytetyötarkoituksiin, vaan se palveli ensisijaisesti Sisäasiainministeriön Ihmiskauppalakia valmistelevan erillislakityöryhmän työskentelyä ja kolmannen sektorin näkyvyyttä työryhmässä. Nostan siis vain ne tulokset, joilla on yhteys omaan aiheeseeni ja jotka tukevat omia tutkimuskysymyksiäni. Koska vastaajia kertyi lopulta suhteellisen vähän (12/35) en käytä tuloksien esittelyssä prosentuaalista esitystapaa, vaan ilmoitan luvut kokonaislukuina, jottei turhia mielleharhoja vastauksien yleisyydestä pääse syntymään.

Kokonaisuudessaan kysely muodostui neljästä eri osiosta: Vastaajien taustatiedoista, järjestöille tyypillisen ihmiskaupan vastaisen toiminnan kartoituksesta, johon oli sisällytettyä suurin osa opinnäytetyölle oleellisista kysymyksistä, kuten ”uhrilähtöisyyden” määrittely, auttamisjärjestelmä ja sen toiminta sekä tunnistamiseen liittyviä kysymyksiä. Kolmantena on Ihmiskauppalain valmisteluun liittyviin erityiskysymyksien osio ja viimeisenä IKV-verkoston toimintaan liittyvä palautekyselyosio.

5.1 Vastaajien taustatiedot

Kysely lähetettiin kaikille kolmellekymmenelle viidelle (35) Ihmiskaupan vastaisen järjestöverkoston organisaatiolle, vastauksia kyselyyn tuli kaksitoista (12) kappaletta, joista kymmenen (10) vastasi organisaationsa nimellä ja kaksi tahoja (2) anonyymisti. Kaikki vastaajat eivät olleet vastanneet kaikkiin kyselyyn osiin. Mikä oli kyselyyn saatteessakin mainittu olevan sallittua, jos ei vastaajalla ole kokemusta tai mielipiteitä kaikkiin kyselyyn osiin. Valtakunnallisia toimijoita on vastaajista kahdeksan (8) ja loput neljä (4) tahoja toimivat kansainvälisesti. Kahdeksan (8) organisaation viralliseen toimintasuunnitelmaan kuuluu ihmiskaupan vastainen toiminta, kun taas neljän (4) vastanneen tahon organisaation virallisessa toimintasuunnitelmassa ei ole kirjattuna ihmiskaupan vastaista toimintaa osana organisaation toimintastrategiaa. Viisi

(5) vastanneista organisaatioista on tunnistanut mahdollisen ihmiskaupan uhrin. Kokemusta oli sekä työperäiseen ihmiskauppaan, sekä seksuaalisen hyväksikäytön tarkoituksiin tapahtuvaan ihmiskauppaan uhrituneiden tunnistamisesta.

5.2 Kyselyn tulokset

- Kysymys: Mitä "uhrilähtöisyys" mielestänne tarkoittaa ihmiskaupan vastaisen toiminnan lähtökohtana?

Avoimeen sisällönmäärittelykysymykseen vastasi yhteensä yhdeksän (9) vastaajista ja määritelmät olivat kiitettävän laajoja, sekä hyvin samansuuntaisia, kuten odotinkin. Tein avovastauksille induktiivisen sisällönanalyysin (Liite 1) tällä tavoin mahdollistin aineiston pelkistämisen, jotta sain yhdistettyä niitä tekijöitä, jotka tuntuivat kuuluvan yhteen ja vastaavat laajemmin ilmiöön, kysymyksen itsessään vastatessa suoraan keskeiseen tutkimuskysymykseeni. Tämän suuruudessa aineistossa päädyin jaottelemaan avovastaukset ensin pelkistetyiksi ilmauksiksi, joista samankaltaiset muodostavat alaluokkia jotka muodostuivat suuremmiksi kokonaisuuksiksi eli yläluokiksi. Yläluokkia muodostui yhteensä kolme (3), jotka ovat yksilöllisyyden arvostaminen, asianajo ja tiedon ja tuen antaminen. Eli esimerkiksi yläluokan ”yksilöllisyyden arvostaminen” alle muodostui alaluokat ajan antaminen, kunnioitus ja tarpeet, joiden alla pelkistettyjä ilmauksia jotka on eroteltu avovastauksista.

Kun ”uhrilähtöisyys” nähdään yksilöllisyyden arvostamisena, voidaan se vastausten perusteella käsittää muun muassa ajan antamisella, johon viitattiin yhteensä seitsemän (7) kertaa. Ajananto näkyi vastauksista muun muassa seuraavanlaisina ilmaisuina:

”Annetaan uhrille aikaa tehdä päätös”

”... huomioitava aikataulut ja milloin uhri on valmis puhumaan”

Seuraavaan alaluokkaan ”kunnioitus” viitattiin kolme (3) kertaa, sen muodostuessa muun muassa sensitiivisestä työotteesta, uhrien ehdoilla menemisestä sekä uhrin mielipiteiden kuuntelusta. Viimeinen määritelmä ”uhrilähtöisyydestä” yksilöllisyyden kunnioittamisena voidaan nähdä uhrin etuina ja tarpeina ja lähinnä niiden täyttämisenä. Kyseiseen alaluokkaan kertyi yhteensä viisi (5) viittausta. Joista esimerkkeinä muun muassa seuraavat suorat lainaukset vastauksista:

”Ihmiskaupan uhrien etu tulee olla kaiken lainsäädännön ja auttamistyön lähtökohtana...”

”...palvelujen ja avun tarjoamisessa lähdetään liikkeelle uhrin tarpeesta”

”Uhrilähtöisyys” nähtiin olevan toisaalta myös asianajoa, jonka muodostin toiseksi yläluokaksi. Asianajon jaoin alaluokkiin ”oikeuksien toteuttaminen”, ”oikeuksien puolustaminen” sekä

”ihmisoikeusfokus”. Joista viimeinen käsittää kaksi (2) suoraa viittausta muun muassa ihmisoikeuksiin ja ihmisarvon kunnioitukseen. Oikeuksien puolustamisen alaluokka muodostuu neljästä (4) suorasta viittauksesta kuten:

”Uhrilähtöisyys Ei tarkoita sitä, että toiminnan ensisijaisena tavoitteena on edesauttaa rikosprosessia”

”Asiakkaalla ei voi olla todistamisen taakkaa”

Viimeinen alaluokka asianajolle ”uhrilähtöisyytenä” muodostui käsitteestä ”oikeuksien toteuttaminen”, johon tuli yhteensä kuusi (6) viittausta. Tämä muodostui muun muassa seuraavanlaisista vastauksista:

”...tilannetta pyritään käsittelemään uhrin oikeuksien näkökulmasta”

”uhrin oikeudet ovat kaiken toiminnan keskiössä”

Viimeinen yläluokka ”uhrilähtöisyydelle” muodostui käsitteestä ”tiedon ja tuen antaminen”. Käsite itsessään pitää sisällään alaluokat ”ymmärryksen vahvistaminen”, ”neuvonta ja ohjaus” sekä ”tukityö”. Joista muun muassa ymmärryksen vahvistamiseen viitattiin yhteensä neljä (4) kertaa, seuraavanlaisin maininnoin:

”...varmistetaan, että uhri tietää mitä tämä tarkoittaa”

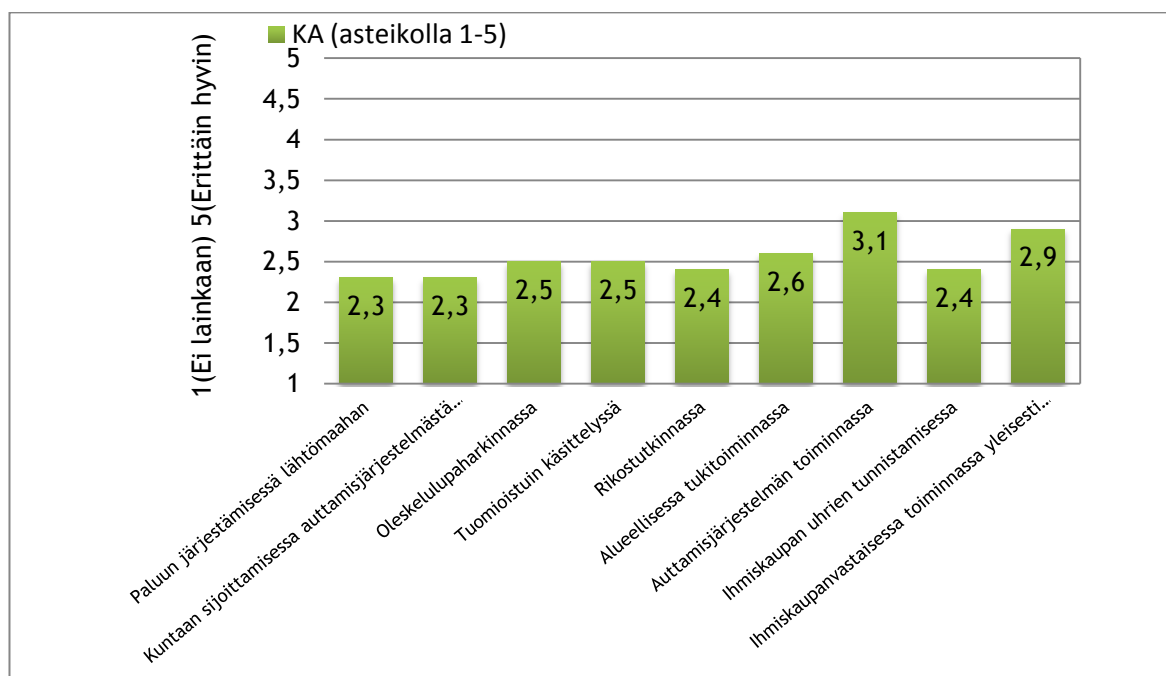
”...kerrotaan selkeästi mitä esim. rikosprosessin eri vaiheet käytännössä tarkoittaa”

Toinen alaluokka tiedon ja tuen antamiselle voidaan vastausten perusteella nähdä olevan neuvonta ja ohjaus, johon kertyi kaksi (2) suoraa viittausta, joissa puhuttiin muun muassa vaihtoehtojen esilletuomisesta neuvontana sekä asiakkaan auttamista yleisimmin hänen tilanteessaan. Viimeinen alaluokka muodostui ihmisoikeusfokukseksi viitaten avovastauksiin joissa puhuttiin ihmisoikeuksista tulkinnan raameina tulkitessa ”uhrilähtöisyyttä” sekä yleisesti ihmisarvon kunnioitus auttamistyössä.

Kauppinen ja Thesslundinkin mukaan ”uhrilähtöisyys” on sitä kun uhri tulee kuulluksi, sekä kun hänellä itsellään on tarpeeksi aikaa määritellä omia tarpeitaan, sekä pystyy niistä keskustelemaan jonkun kanssa joka voi auttaa päätöksien tekemisessä. Yleisesti vieraan kulttuurin ja yhteiskunnan ymmärtämiseen tarvitaan ymmärrystä ja tukea, kun asiakas ei ole tietoinen omista oikeuksistaan tai mahdollisuuksistaan, jolloin tarvitaan ammattilaista kertomaan näistä hänelle, että päätöksenteko on ensinnäkään mahdollista. (Kauppinen & Thesslund 2012.) Myös asianajo nousi teemahaastattelussa esille, todeten ettei esimerkiksi auttamisjärjestelmään tulisi joutua hakeutumaan tulkiten lakia ja pykälää, vaan asiakkaan kuunteleminen pitäisi olla ensisijaista, jolloin ”uhrilähtöisyyden” voitaisiin nähdä toteutuvan (Kauppinen & Thesslund 2012).

Vastauksien yleisilmeestä muodostuu kuva sosiaalialan tutusta käsitteestä ”asiakslähtöisyys”, jolloin ”uhrilähtöisyyden” määritelmä saa helposti lähestyttävämmän sisällön, eikä tunnu enää niin vieraalta. Tällöin voidaan löytää yhteneväisyyksiä esimerkiksi sosiaalialan asiakas-suhteisiin, jotka muun muassa sosiaalityön professorin Kirsi Juhilan teoksen ”Sosiaalityöntekijöinä ja asiakkaina” kautta voidaan nähdä erilaisina suhteina asiakkaan ja työntekijän välillä, missä tulkintaraameina ovat suhteet ja tilanteet. (Juhila 2006:11-12). Näihin suhteisiin luen lähemmän katsauksen opinnäytetyön yhteenvedossa, jossa tarkennan saatuja vastauksia suhteessa tutkimuskysymyksiini sekä opinnäytetyöni tarkoitukseen. Tässä vaiheessa voidaan tiivistää ”uhrilähtöisyyden” pääpiirteissään vastausten pohjalta tarkoittavan asiakkaan aitoa kuuntelua ja hänen tilanteensa ymmärtämistä, hänen toiveidensa ja tarpeidensa täyttämistä ja tietoisuuden lisäämistä, jotta päätöstä tehdessään hänellä olisi kaikki tarvittava tieto. Toisaalta tieto nähdään myös apuvälineenä taata asiakkaan etujen täyttyminen ja oikeuden toteutuminen. ”Uhrilähtöisyydessä” asiakslähtöisyydestä poikkeava piirre on rikosoikeudellisen prosessin ja uhritumisen käsitteet, jotka vastausten perusteella tulisi jättää toissijaisiksi joka tapauksessa.

- Kysymys: Ajatellen omaa em. käsitystänne ”uhrilähtöisyydestä”, arvioika aasteikolla 1-5, miten tämä periaate näkemyksenne mukaan nykyisin toteutuu ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmässä sekä muussa ihmiskaupan vastaisessa toiminnassa. (N=8)

Taulukko 1 ”uhrilähtöisyyden” toteutuminen auttamisjärjestelmässä ja muussa ihmiskaupan vastaisessa toiminnassa

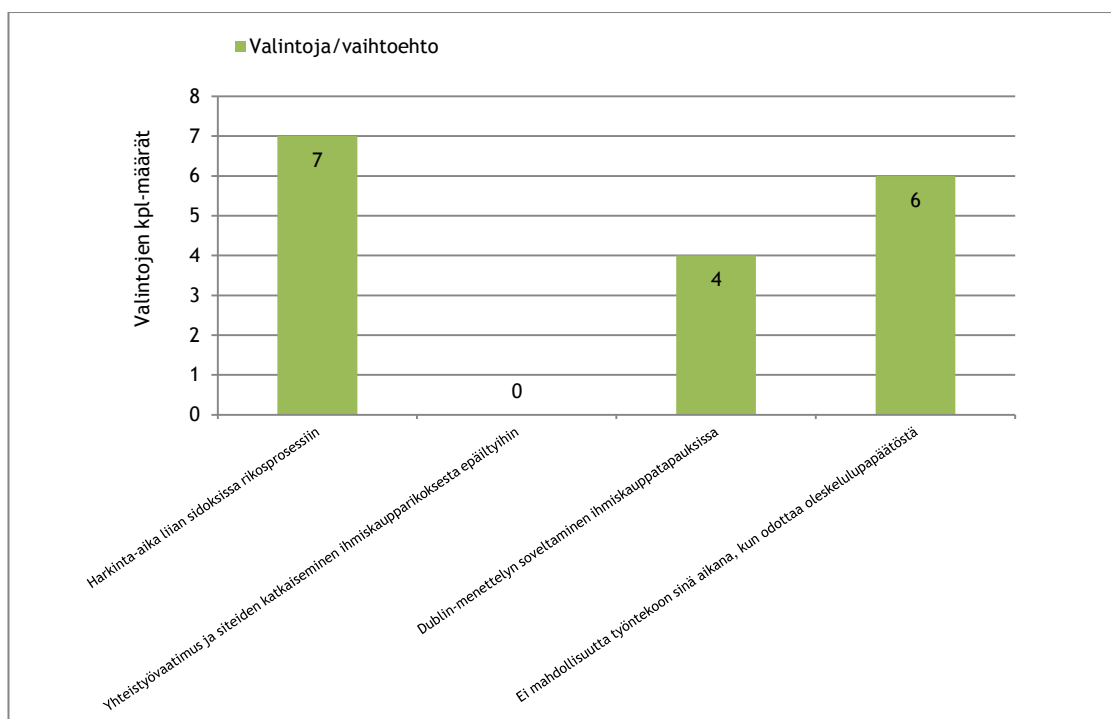
Väittämiin ”uhrilähtöisyyden” toteutumisesta auttamisjärjestelmässä ja ihmiskaupan vastaisessa toiminnassa vastaajat vastasivat hyvin samansuuntaisesti ja suhteellisen varovaisesti, kenenkään väittämättä olevansa sitä mieltä, että jokin kyselyn väitteistä ei toteutuisi lainkaan tai se jonkin väitteen kohdalla toteutuisi täysin. Keskiarvot kaikkiin väittämiin eivät poikenneet merkittävästi arvosta kolme (3), väitteistä oltiin myös hyvin samanmielisiä, keskihajonnan pysyessä vaihteluvälillä 0,3 - 0,7.

Tulkittaessa vastauksia suhteessa omaan tutkimuskysymykseeni siitä missä ”uhrilähtöisyyden” nähdään toteutuvan parhaiten, voidaan kyseisestä kysymyskohdasta nostaa esiin vain lievästi muita väitteitä korkeammalle nousut ”auttamisjärjestelmän toiminta”, jonka keskiarvo oli 3,1, keskihajonnalla 0,7. Tällöin voidaan sanoa organisaatioiden olleen myös jokseenkin samaa mieltä vastaustensa suhteen kyseisestä kohdasta. Järjestöjen vastaukset linjaavansa yhdensuuntaisina myös sen kanssa mitä Joutsenon vastaanottokeskuksen johtajan on todennut itse järjestelmän toiminnasta, toteamalla että uhrilähtöisyys toteutuvan aina tunnistamisesta asti kaikkeen auttamisjärjestelmän toiminnassa (Kähkönen 2009:44). Vastausta tukee myös Pro-tukipisteen haastattelu, jossa haastateltavat totesivat itse auttamisjärjestelmän rakentuneen alun perinkin ad hoc ajatuksella vastaamaan juuri ”uhrilähtöisyyden” toteutumiseen ihmiskaupanvastaisessa työssä (Kauppinen & Thesslund 2012).

Muiden väitteiden keskiarvot sijoittuvat asteen verran negatiivisempaan suuntaan ja kaikkein heikoimmin ”uhrilähtöisyyden” koetaan toteutuvan auttamisjärjestelmän poiston jälkeen ja paluun järjestämisessä lähtömaahan. Joskin on huomioitava se että vastaajista vain kolme (3) todellisuudessa antoi kyseisiin väitteisiin mielipiteensä arvona, eikä vastannut ”en osaa sanoa”. Kuitenkin nämäkin vähäiset mielipiteet tukevat aikaisempaa tietoa poiston ongelmallisuudesta, muun muassa vähemmistövaltuutettu toteaa vuoden 2011 raportissaan auttamisjärjestelmästä poiston tapahtuvan ainakin ulkomailla uhrituneiden osalta ”epäuhrilähtöisesti”, jos ensimmäisessä EU-maassa tapahtunutta rikosta ei saada selvitettyä, palautetaan uhri Dublin säädöksen mukaisesti ensimmäiseen maahan, jolloin tulee riski uudelleen uhritumisesta (Vähemmistövaltuutettu 2011: 29).

Vaikka väitteitä pyydettiin arvioimaan oman käsityksen mukaan, oli suurimmat vastaajamäärät kohdissa ”en osaa sanoa” niidenkin osalta jotka edes vastasivat kyseiseen kyselyn kohtaan. Toisaalta kohtaan vastanneille voitaisiin todella olettaa olevan jotakin kokemusta kyseisestä aiheesta ja sen voidaan todeta olevan yleisen käsityksen suuntainen, kuten vastauksia tukevista muistakin lähteistä voidaan todeta.

- Kysymys: Mitkä ovat mielestänne merkittävimmät uhrilähtöisyyteen liittyvät ongelmat nykyisissä oleskelulupakäytännöissä? (N=9)

Taulukko 2: Merkittävimmät "uhrilähtöisyyden" ongelmat oleskelulupakäytännöissä

Kysymys oli monivalinta ja vastaaja pystyi merkitsemään niin monta vaihtoehtoa kun tahtoi. Vastausvalinnoiksi annettiin neljä (4) teemahaastattelussa esille nousutta ilmiötä. Josta paljon puhuttanut harkinta-aika elementti sai seitsemän (7) vastaajaa yhdeksästä (9) merkitsemään sen yhdeksi uhrilähtöisyyden toteutumisen kannalta ongelmalliseksi tekijäksi. Harkinta-aika elementti, joka on käytännössä uhrille tarjottu "rauhoitettu" aika ennen oleskeluluvan myöntämistä, jonka aikana uhri voi päättää aikooko tehdä yhteistyötä viranomaisten kanssa, mikä itsessään on ihmiskaupan uhri statuksella saatavan oleskeluluvan saamisen edellytys (Vähemmistövaltuutettu 2011:17). Harkinta-ajan tulisi olla aikaa, jolloin uhri voi toipua kokemuksistaan. Kuten suurin osa tämänkin kyselyn vastaajista, todetaan useassa yhteydessä harkinta-aikaan liittyvän paljon kritiikkiä. Ensinnäkin sen olemassaolo tuntuu olevan vain paperilla, sillä harkinta-aikoja oli myönnetty vuoteen 2008 mennessä neljä (4) kappaletta, tämän jälkeen ei niitä ole myönnetty ainoatakaan (Sisäasianministeriö 2011:20). Ihmiskaupan vastaisen toimintasuunnitelman ohjausryhmä kirjaa harkinta-aika elementtiin monia ongelma-kohtia, kuten sen että ensinnäkin uhrin täytyisi ymmärtää kyseisen elementin olemassaolo, jonka jälkeen hänen täytyisi saada luvan myöntävä taho, yleensä tutkintaviranomainen, vakuuttamaan harkinta-ajan tarpeellisuudessa omalla kohdallaan (Sisäasiainministeriö 2011:24-25). Tässä vaiheessa ollaan jo niin kaukana todellisuudesta, ajatellen millaisista olosuhteista, millaisin traumoin uhrin tulevat tilanteeseen, ettei enää ole ihmekään ettei lupia juuri myön-

netä, kun ei niitä pystytä realistisesti hakemaan. Voidaan huomioida miten samansuuntainen tähän kyselyyn vastanneiden järjestöjen mielipide on myös muiden virallisten ihmiskaupan vastaisesta työstä perillä olevien tahojen kanssa.

Yhteistyövaatimus ja siteiden katkaiseminen ihmiskaupparikoksesta epäiltyihin ei saanut yhtään valintaa. Sen voidaan tulkita johtuvan mahdollisesti kahdesta eri syystä, ensinnäkin kysymysasettelu on suhteellisen vaikeasti ymmärrettävissä, jos ei ole läheisesti tekemisissä ihmiskaupan oikeusprosessin kanssa. Toisaalta kyseisen kohdan sisältöä on kritisoitu ja se syystäkin valittiin kyselyyn. Siteiden katkaiseminen on kirjattuna ulkomaalaislakiin ja niin sanottua uhrilupaa haettaessa veloitetaan katkaisemaan siteet ihmiskaupasta epäiltyihin, muttei tilanne olekaan niin helppo jos rikoksesta epäilty onkin uhrin lähiomainen tai saman sosiaalisen yhteisön jäsen, jolloin periaatteessa uhria pyydetään irtautumaan omasta yhteisöstään (Sisäasiainministeriö 2011:25).

Dublin-menettelyn valitsi neljä (4) vastaajaa yhdeksästä. Niin kutsuttu Dublin-menettely ei aina huomioi ihmiskaupan uhrin kokonaisvaltaista tilannetta, esimerkiksi ulkomailla uhrituoneet ja myös alaikäiset uhrin, joiden rikosta ei ole pystytty ratkaisemaan voidaan lähettää niin kutsutun Dublin-menettelyn mukaisesti takaisin maahan jossa uhrituminen alkoi. Tätä menettelyä voidaan pitää erityisen uhrilähtöisyyden vastaisena. Kyseinen aihe nousi useasti teemahaastattelussakin esille, haastateltavien todetessa muun muassa ettei paluun suunnittelussa tule ottaa huomioon vain paluumaan turvallisuutta, vaan ensisijaisesti uhrin henkilökohtainen tilanne, mitä häntä todellisuudessa odottaa paluumaassa ja siinä yhteisössä jonne häntä ollaan palauttamassa (Kauppinen & Thesslund 2012). Ihmiskaupan vastaisen toimintasuunnitelman ohjausryhmän loppuraportissakin todetaan että Dublin-menettelyyn olisi saatava jokin muutos, sen kiireellisyyden haitatessa ihmiskauppa epäilyn selvittämistä ja käännetyistä ei pidetä uhrien suojelun kannalta hyvänä (Sisäasiainministeriö 2011:32). Odotettavissa siis on muutos tähän kohtaan.

Kuusi (6) vastaajaa valitsi myös ”uhrilähtöisyyden” toteutumisen kannalta ongelmalliseksi nykyisen käytännön siitä, ettei ihmiskaupan uhrilla ole oikeutta tehdä muun muassa mitään palkkatöitä sillä välin kunnes oleskelulupa myönnetään. Pro-tukipisteen haastattelussa nousi esiin työnteko-oikeuden osalta muun muassa se, että yleensä työperäisessä ihmiskaupassa uhrituneilla on olemassa tunnistettaessa jo jonkinlainen oleskeluoikeus, esimerkiksi työperusteinen oleskelulupa, jonka kautta työnteko mahdollistuu. Tilanne on yleensä toinen seksuaalisen hyväksikäytön uhreilla, joiden tilanne on yleensä heikompi koko prosessin ajan (Kauppinen & Thesslund 2012).

- Kysymys: Nimetkää omalle organisaatiollenne keskeisimmät kolme (3) "uhrilähtöisyyden" toteutumista estävää tekijää. (Voi olla konkreettisia arkityöhön liittyviä ongelmia tai esim. lainsäädännöllisiä) (N=7)

Kysymys oli avoin ja käsittelin vastaukset induktiivisella sisällönanalyysillä (Liite 2). Kysymyksen avulla haettiin suoria vastauksia suhteessa tutkimuskysymyksiini, vastausvaihtoehdoksi valittiin avoin kenttä jolloin vaihtoehtoja ei anneta vastaajille, vaan pyydetään näitä itse määrittelemään kyseiset kolme tekijää. Avovastauksista erottelin eri tekijät ja lajittelin ne niiden eroavaisuuksiensa ja samankaltaisuuksiensa kanssa yhteen muiden vastausten kanssa. Vastauksien yhteneväisyyksien mukaan muodostin pelkistettyjä ilmauksia, samankaltaiset ilmaukset yhdistin alaluokiksi, jotka vielä jaottelin isommiksi kokonaisuuksiksi eli yläluokiksi. Yläluokkia muodostui kolme (3) jotka olivat puutteet resursseissa, tieto-aidossa ja moniammatillisuuden toteutumisessa. Näistä esimerkiksi yläluokan resurssien puutteen alle kertyi neljä (4) alaluokkaa: aikarajoitteet, henkilöstövoimavarat, raha ja avustukset sekä tulkkipalveluongelmat, joiden alla on puolestaan pelkistettyjä ilmauksia irrotettuina avovastauksista.

Yläluokka tieto-taidon puute "uhrilähtöisyyden" toteutumista estävänä tekijänä muodostui neljästä eri alaluokasta, joista muun muassa tunnistamisvalmiudet tieto-taidon puutteena muodostui kolmesta (3) pelkistetystä ilmauksesta, jotka on johdettu suoraan avovastauksien osista, kuten esimerkiksi seuraava ilmaus:

"iku-uhrien tunnistaminen laaja-alaisesti vielä "lapsen kengissä"

Toinen alaluokka tieto-taidon puutteena on alueelliset erot, joka lähinnä kuvaa vastauksissa sitä miten yhtenäisiä rakenteita ei olla voitu rakentaa, koska laaja-alaista tieto-taitoa ei vielä ole olemassa. Tästä esimerkkeinä pelkistetyt ilmaukset alueellisten verkostojen puuttumisesta, sekä asiakkaille tarjottavien palvelupolkujen puute. Kolmas alaluokka viittaa osittain samaa asiaan, mutta sisältönsä mukaan eriytyi alueellisista eroista hieman yleisempiin käytäntöihin, puuttumatta alueellisiin eroihin, jolloin päädyin nimeämään uuden alaluokan "käytännöt". Kyseiseen alaluokkaan tuli yhteensä viisi (5) viittausta vastauksista, joista esimerkkeinä muun muassa:

"Verkostojen tieto ja taito ihmiskauppaan liittyen"

"Yhteisesti sovitut käytännöt puuttuvat"

Viimeinen alaluokka tieto-taidon puutteelle "uhrilähtöisyyden" toteutumista estävänä tekijänä on tiedonpuute, joka kuvastaa yleisemmällä tasolla tiedollista puutetta. Viittauksia tiedolliseen puutteeseen ilmeni viisi (5) kappaletta, jotka muodostuivat muun muassa seuraavanlaisista suorista ilmauksista:

"Kokemuksen kautta oppimista ei ole vielä..."

"Ihmiskaupasta ei ole riittävästi tietoa"

”Uhrilähtöisyyden” toteutumista estävänä tekijänä voidaan vastausten perusteella nähdä myös todellisen moniammatillisen työskentelyn puute. Vastauksissa korostui niin virkamiespainottuneisuus kuin sosiaalisennäkökulmankin puute, joista muodostin alaluokat moniammatillisuuden puutteelle. Pelkistettyjä ilmauksia esimerkiksi virkamiespainottuneisuuden tunnistamisessa tuli kolme (3), kuten esimerkiksi huoli siitä miten pelkkä poliisi tekee arvion ihmiskaupan uhriutumista, tai millä kapasiteetilla yleisesti virkamiehet tekevät tunnistamistyötä. Sosiaalisen näkökulman puute nähtiin esiintyvän muun muassa siinä, ettei tunnistamisessa ole sosiaalityöntekijöitä mukana, tai ettei esimerkiksi vastaanottokeskuksen henkilöstön mielipiteitä kuunnella.

Viimeisenä ”uhrilähtöisyyden” toteutumista estävänä tekijänä nähtiin vastausten perusteella muodostuvan resurssit ja niiden puute. Resurssihin liittyvänä alaluokka henkilöstövoimavarat muodostuu vastauksissa kahdesta (2) suorasta viittauksesta, jotka on pelkistetty ongelmista työntekijöiden osa-aikaisuudesta, sekä liian vähäisestä henkilöstöstä työyhteisössä. Toinen alaluokka resurssien puutteen alla on aikarajoitteet, joka muodostui neljästä (4) suorasta viittauksesta, jotka ovat tulkintoja avovastauksista kuten:

”Kiire.”

”Luottamuksen saavuttaminen vie aikaa”

Kolmas alaluokka resurssien puutteena ”uhrilähtöisyyden” toteutumisen esteenä on tulkkipalveluiden ongelmallisuus, johon viitattiin neljä (4) kertaa, muun muassa seuraavin kaltaisain lausein:

”Tulkkien saaminen hankalaa”

”...käytettävissä olevien tulkkipalveluiden vähäisyys”

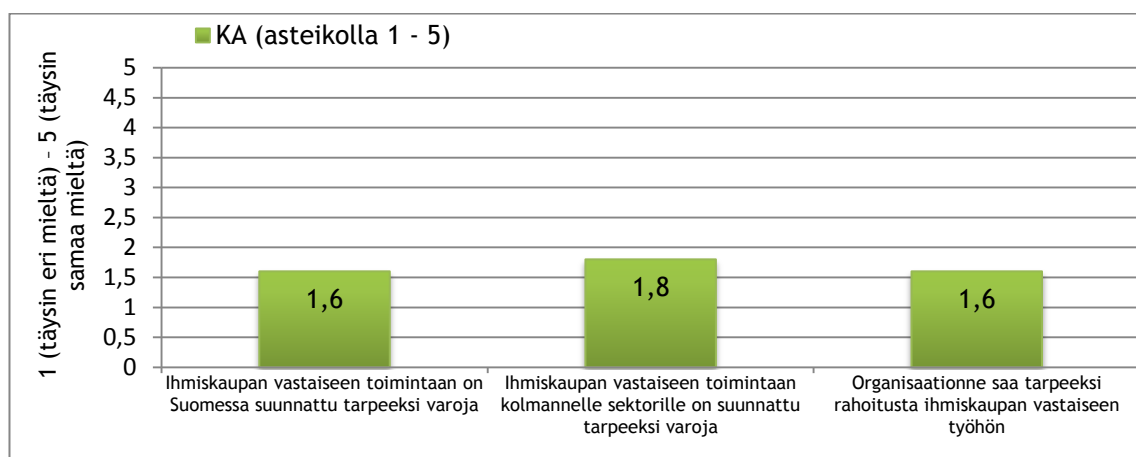
Viimeinen resurssien alle muodostunut alaluokka on raha ja avustukset, johon suoria viittauksia tuli kaksi (2), jotka muodostuivat pelkistetyistä ilmauksista tulkkikustannuksista, mikä viittaa suoraan rahanpuutteeseen sekä toisena ilmauksena tarvittavien auttamiskeinojen estymisen resurssipulassa, mikä johtaa vähintään välillisesti itsensä rahan puutteeseen.

Tiivistettynä näyttäisi siltä että uhrilähtöisyyden toteutumisen esteenä ovat monimutkaiset toisiinsa linkittyneet ongelmat, joista suurin osa on mainittuna myös virallisissa raporteissa ja kehitysehdotuksissa. Voidaan todeta ettei ainakaan tämän kyselyn tulosten pohjalta olla todellisuudessakaan kovin kaukana siitä mitä raporteista voidaan lukea. Ongelmatekijöiksi muodostui vastausten perusteella niin resurssien puutteet, kuin puutteet ajassa ja rahassakin. Toisaalta ilmiö on suhteellisen uusi ja vieras, jolloin tietoisuus siitä on vielä lapsenkengissä, mikä itsessään on monisäikeinen ongelma, joka on sekä syy että seuraus monelle muulle tekijälle. Luonnollisesti kun ihmiskaupasta ei ole edelleenkään tarpeeksi tietoa, ei tämän takia ole ehtinyt muodostumaan yhtenäisiä käytäntöjä, jolloin työtä ei esimerkiksi tehdä samoilla puitteilla koko maassa, koska yhteisiä käytäntöjä ei ole toistaiseksi vielä luotu. Toisaalta huoli

on myös rakenteista ja siitä miten ne vastaavat uhrien tarpeisiin ja varsinkin uhrien haavoittuvaan asemaan, tämä tuli ilmi vastauksissa muun muassa mainintana turvakotien avoimuudesta sekä luottamuspulasta tulkkeihin. Tulkkipalveluiden ongelmallisuus on kuitenkin todellisuudessa monimutkaisempi kuin vain luottamuksen puute.

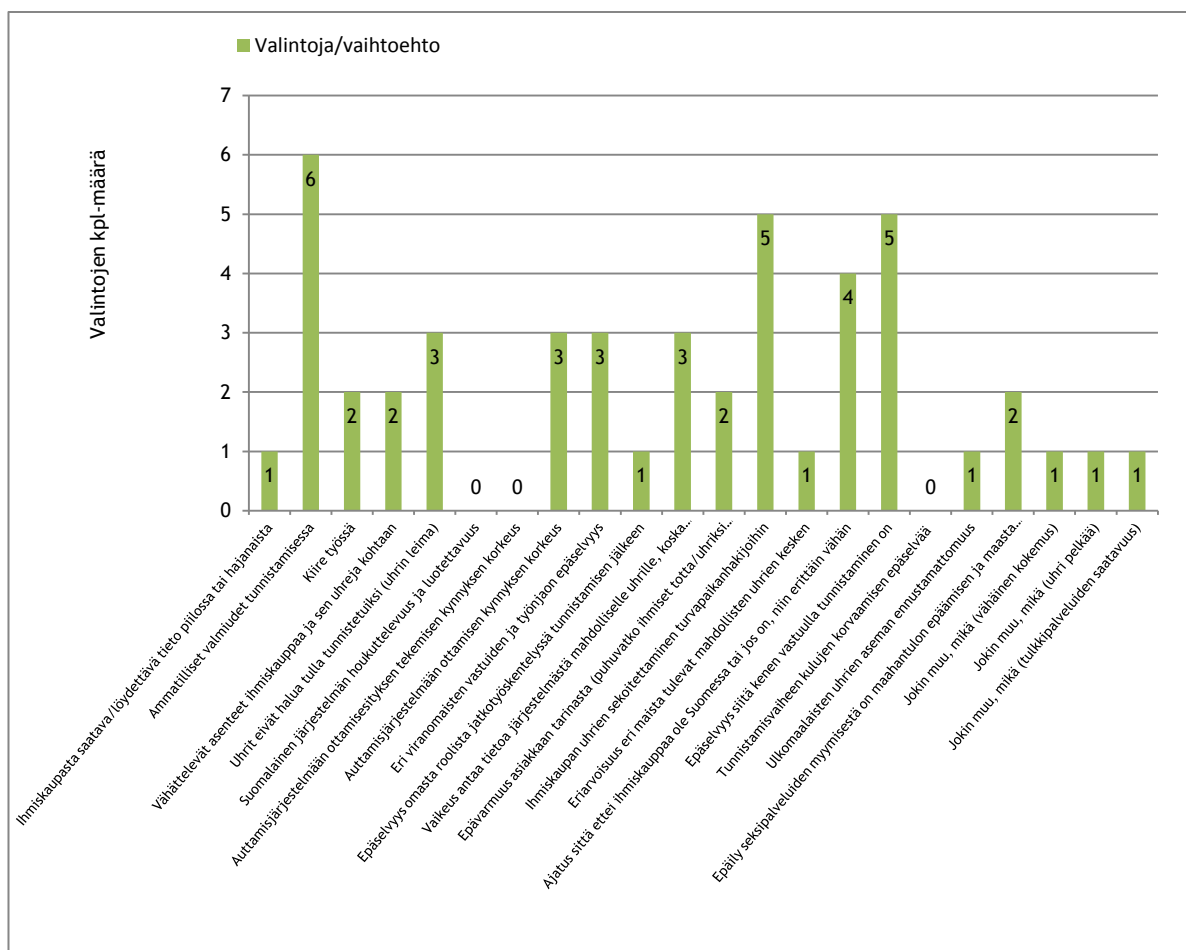
Muun muassa resurssien puutteista ollaan tietoisia ja kyselyssä olikin yhtenä kysymyksenä tarkennetusti resursseista ihmiskaupan vastaisessa toiminnassa ja vastauksien arvosanat olivat koko kyselyn heikoimmat, keskiarvolla 1,7. Ohessa taulukkona tarkemmin vastaukset resurssikysymyksistä. Kuten avovastauksista voidaan nähdä, estävät vähäiset resurssit vahvasti tunnistamista sekä ihmiskaupan uhrien auttamis- ja tukityötä ainakin kolmannella sektorilla. Erityisesti kolmannelle sektorille suunnatut varat tuntuvat olevan rajoitetut, kysymyksen vastaus sai keskiarvon 1,8 organisaatioiden ollessa hyvinkin samanmielisiä keskihajonnalla 0,53.

- Kysymys: Miten hyvin seuraavat väittämät pitävät mielestänne paikkaansa: (resurssit) (N=9)

Taulukko 3: Ihmiskaupan vastaiseen toimintaan suunnatut resurssit

- Kysymys: Mahdollisen ihmiskaupan uhrin tunnistamisen valmiudet on nimetty yhdeksi ihmiskaupan vastaisen työn merkittävimmäksi haasteeksi. Seuraavassa on useita tuttuja tunnistamisen esteiksi mainittuja tekijöitä. Mitä näistä tekijöistä pidätte merkittävimpinä tunnistamisen esteinä? (valitkaa viisi (5) mielestänne tärkeintä) (N=9)

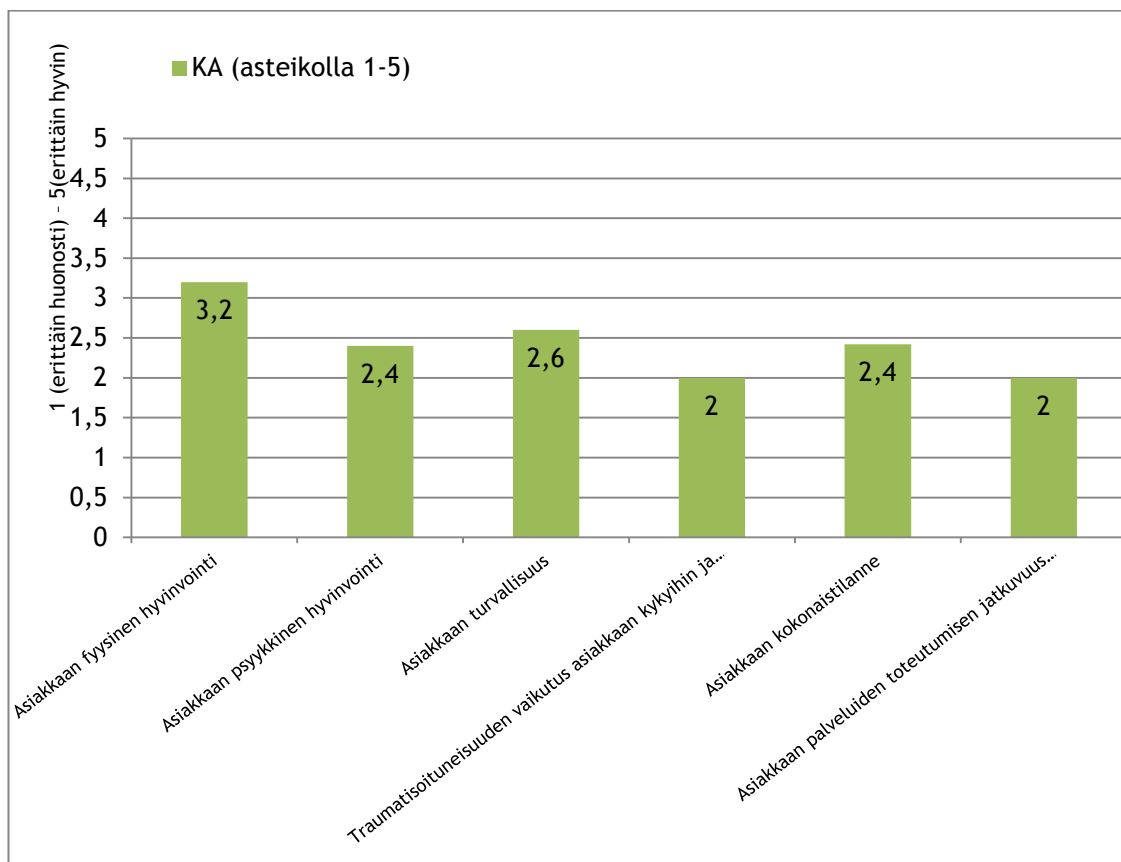

Taulukko 4: Merkittävimmät tunnistamista estävät tekijät

Merkittävimmiä ihmiskaupan uhrin tunnistamisen esteiksi nimettiin ”Ammatilliset valmiudet tunnistamisessa” joka sai kuusi (6) valintaa, sekä valinnat ”Ihmiskaupan uhrin sekoitetaan turvapaikanhakijoihin” sekä ”Epäselvyys siitä kenen vastuulla tunnistaminen on” saivat kumpikin viisi (5) valintaa. Ihmiskaupparaporttoijana toimivan vähemmistövaltuutetun ja HEUNI:n tutkijan Minna Viuhkon esille tuoma ilmiö siitä, ettei Suomessa uskota olevan ihmiskauppaa, todettiin olevan neljän (4) vastaajan mielestä uhrin tunnistamista estävä tekijä.

Tunnistamisen esteiksi ei koettu suomalaisen (auttamis-)järjestelmän houkuttelevuutta tai luotettavuutta. Myöskään tunnistamisvaiheen kulojen korvauksen epäselvyttä ei koettu esteeksi tunnistamiselle, eikä auttamisjärjestelmään ottamisen kynnyksiä koettu korkeiksi, näiden vaihtoehtojen saadessa nolla (0) valintaa.

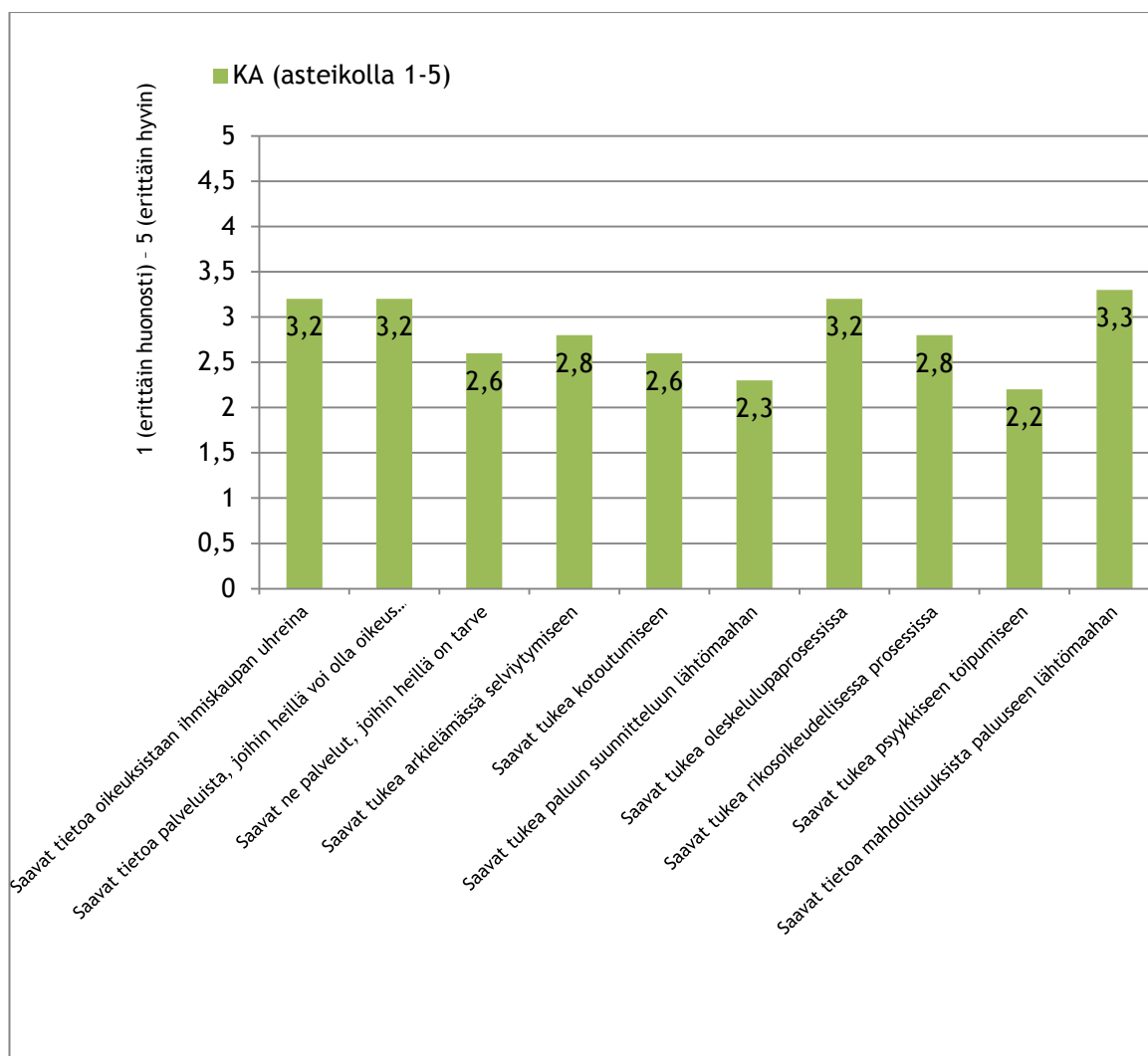
- Kysymys: Arvioikaa, miten tukipalveluiden järjestämisessä huomioidaan: (N=7)

Taulukko 5: Asiakkaan huomioiminen tukipalveluissa

Vastaajien mukaan ihmiskaupan uhrien tukipalveluiden järjestämisessä huomioidaan parhaiten asiakkaan fyysinen hyvinvointi, joka sai keskiarvon 3,2. Heikoimmin toteutuvat traumatietoisuuden työtteen toteutuminen sekä palveluiden jatkuvuus kuntapalveluihin siirryttyä, jotka kumpainenkin saivat väitteistä alhaisimmat keskiarvot, arvon kaksi (2). Yksikään väitteistä ei saanut yhdeltäkään vastaajalta parasta arvoa viisi (5), mutta väitteet ”asiakkaan psyykkisen hyvinvoinnin toteutumisesta”, ”asiakkaan turvallisuuden toteutumisesta”, sekä ”traumatietoisuuden työtteen toteutumisesta” tukipalveluiden järjestämisessä saivat jokainen yhdeltä organisaatiolta heikoimman arvon yksi (1). Tosin muun muassa asiakkaan turvallisuuden toteutumisväitteestä oltiin organisaatioiden välillä suhteellisen eri mieltä keskihajonnan ollessa 0,98. Väitteen ”asiakkaan palveluiden toteutumisen jatkuvuus kuntapalveluihin siirryttäessä” oltiin kaikkien vastaajien suhteen samaa mieltä (keskihajonta 0). Väite sai kaikilta vastaajilta arvon kaksi (2) (”suhteellisen huonosti”).

- Kysymys: Arvioikaa kokemuksenne mukaan asteikolla 1 - 5 miten auttamisjärjestelmässä olevat asiakkaat:(N=7)

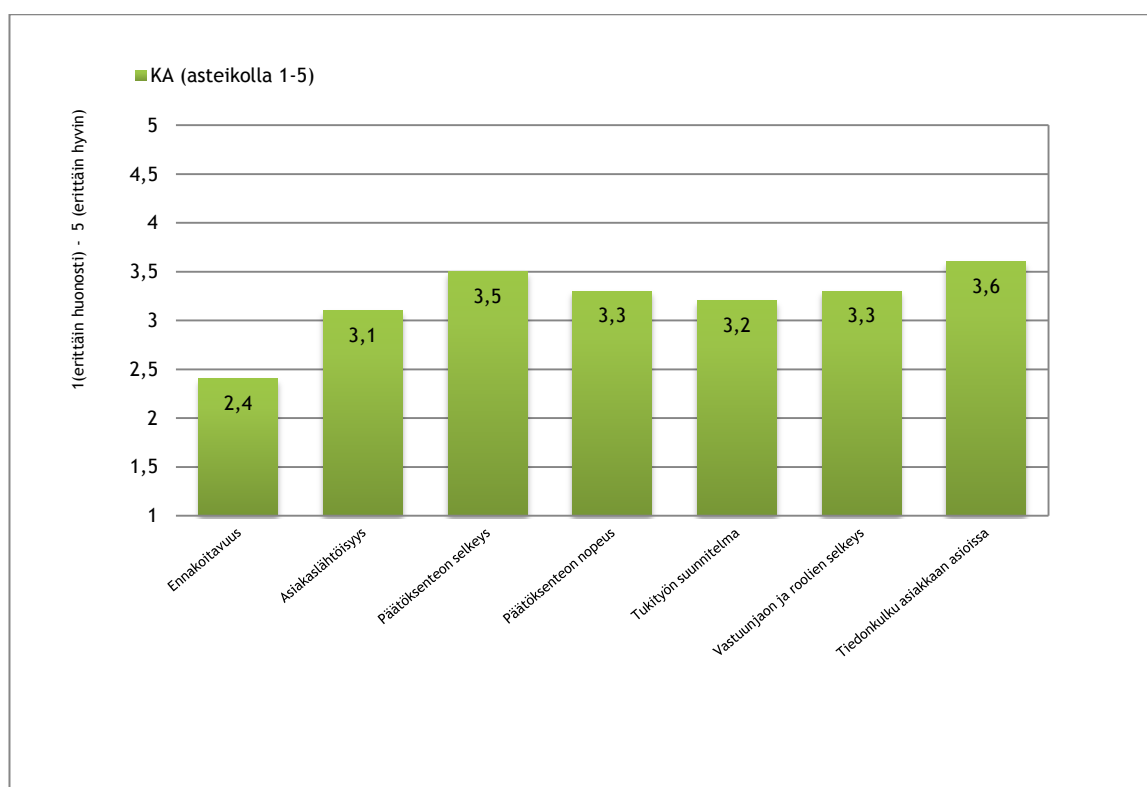
Taulukko 6: Auttamisjärjestelmässä olevat asiakkaat

Kyseisiin väitteisiin vastasi arvoilla vain neljä (4) organisaatiota seitsemästä (7) vastaajasta, jolloin keskiarvot ovat heikkoja viitteitä auttamisjärjestelmän onnistuneisuudesta.

Väitteiden keskiarvot hipovat kaikki arvoa kolme (3), joista vain väitteet ”auttamisjärjestelmän asiakkaat saavat tukea psyykkiseen toipumiseen” (sd 0,84) ja ”auttamisjärjestelmän asiakkaat saavat tukea paluun suunnitteluun lähtömaahan” (sd 0,83) poikkeavat asteen verran negatiivisempiin mielipiteisiin neutraalista arvosta kolme (3), sekä erottuvat muista väittämistä negatiivisimpina. Huomionarvoista on kuitenkin se että näistäkin väittämistä suurin osa vastaajista valitsi vaihtoehdon ”en osaa sanoa” jolloin ei voida juuri mitään johtopäätöksiä tehdä vain muutaman organisaation eriävillä (keskihajonnan ollessa >0,7) mielipiteillä. Samai-

sesta syystä myöskään väitteestä ”auttamisjärjestelmässä olevat asiakkaat saavat tietoa mahdollisuuksistaan paluuseen lähtömaahan” ei voida tehdä laajempia johtopäätöksiä, sillä vain yhden organisaation antaessa arvon viisi (5) nousee keskiarvo 2,5:stä 3,3:än varsinaisen vastaajamäärän ollessa niin pieni.

- Kysymys: Seuraavassa on lueteltu joitakin tukipalvelujen tuottamiseen liittyviä osa-alueita. Miten olette kokeneet yhteistyön tukipalvelun tuottajana auttamisjärjestelmän kanssa? (N=7)

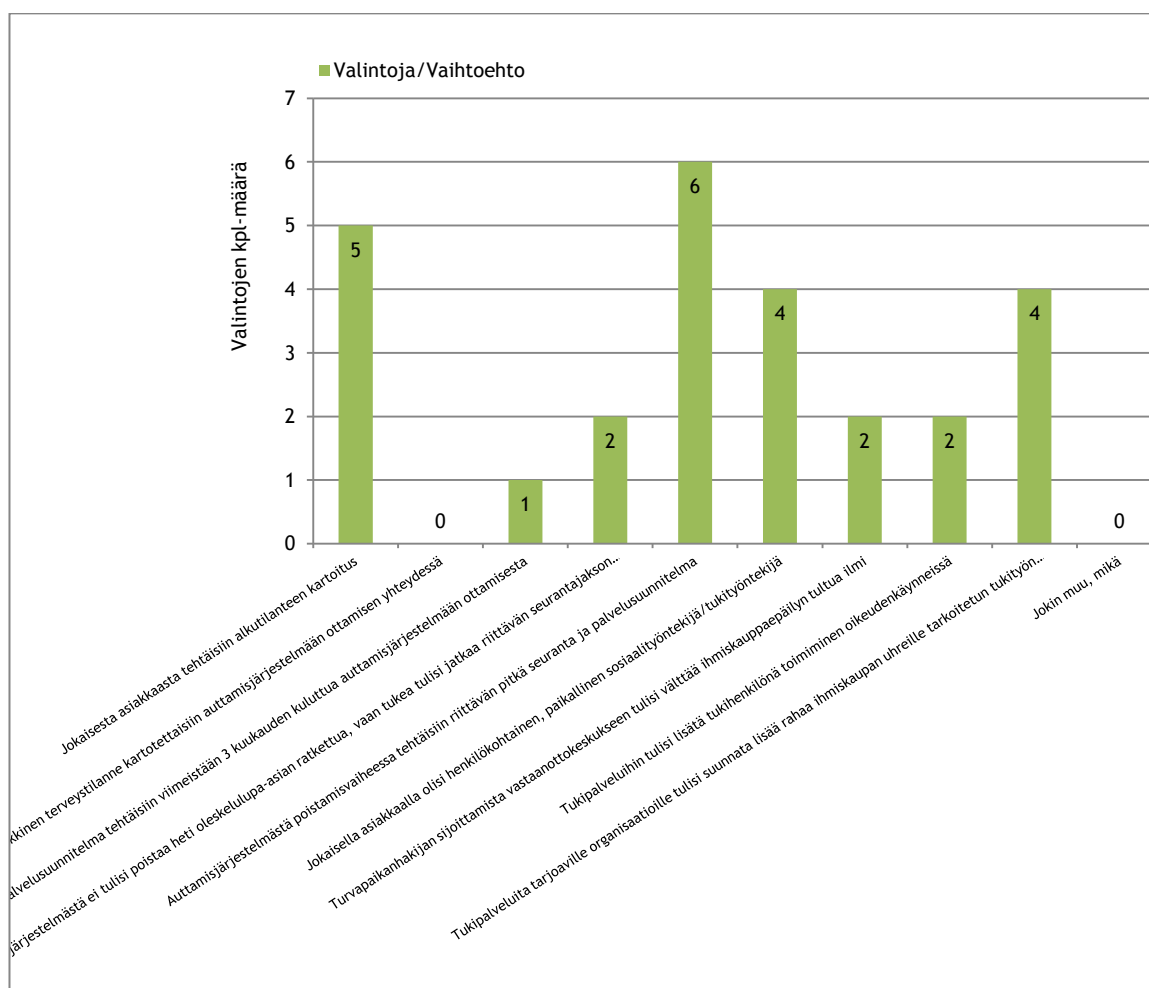

Taulukko 7: Yhteistyön kokeminen auttamisjärjestelmän kanssa

Kaikista kyselyn tuloksista yhteistyö auttamisjärjestelmän kanssa yleiskeskisarvoltaan on korkein, eli voisi kuvitella että vastanneet organisaatiot ovat ainakin jokseenkin tyytyväisiä auttamisjärjestelmän toimintaan ja keskinäiseen yhteistyöhön. Parhaimman keskiarvon auttamisjärjestelmää koskevista kohdista sai ”tiedonkulku asiakkaan asioissa” keskiarvolla 3,6, myös keskihajonnan ollessa 0,53 voidaan sanoa vastaajien olevan suhteellisen yksimielisiä tiedonkulun onnistuneisuudesta. Toiseksi parhaimman keskiarvon sai kohta ”päätöksenteon selkeys” keskiarvolla 3,5, kaikkien kohdan vastausten sijoittuessa asteikolla positiiviselle puolelle (arvot 3-5) kuitenkin keskihajonnan ollessa 0,84.

Heikoimmat pisteet sai ”yhteistyön ennakoitavuus auttamisjärjestelmän kanssa” keskiarvolla 2,4, huomioiden kuitenkin ettei asiasta oltu organisaatioiden välillä täysin samaa mieltä keskihajonnan ollessa jopa 1,7, annettujen arvojen sijoittuessa tasaisesti KA 1-4 välille.

- Mitkä olisivat mielestänne kolme (3) keskeisintä kehittämistarvetta nykyisen muotoisen auttamisjärjestelmän toimintaan liittyen (N=8)

Taulukko 8: Keskeisimmät auttamisjärjestelmän kehittämistarpeet

Kysymyksessä toivottiin valittavan kolme (3) kehittämiskohtaa nykyisessä auttamisjärjestelmässä. Monivalinnoista eniten valintoja sai auttamisjärjestelmästä poistamisvaihe, johon koettiin tarvetta saada pidempi seuranta sekä palvelusuunnitelma. Tämän kohdan valitsi ongelmalliseksi kuusi (6) vastaajaa kahdeksasta (8) vastanneesta. Seuraavaksi tärkeimmäksi kehittämiskohdaksi koettiin alkutilanteen kartoituksen puuttuminen, jonka valitsi viisi (5) vastaajaa kahdeksasta (8). Vaihtoehto ”somaattisen ja psyykkisen terveystilanteen kartoitus järjestelmään ottamisen yhteydessä” ei saanut yhtään valintaa, joka voidaan tulkita johtuvan kahdesta syystä. Ensinnäkin kysymys itsessään käsittää jo kaksi vaihtoehtoa, jolloin vastaaja voi

olla samaa mieltä toisesta kysymykseen sisältyvästä väitteestä, muttei toisesta, jolloin jättää valitsematta kohdan kokonaan. Toinen ongelmallisuus voidaan tulkita olevan se, etteivät käsitteet ole tarpeeksi yleistiedolla ymmärrettävissä olevia, jolloin on helpompi valita joku toinen väittäjä.

Vastausten kanssa samansuuntaisesti puhutaan monessa muussakin lähteessä. Muun muassa pakolaisneuvonnasta todeten ettei ole lainkaan yksiselitteistä millä perustein auttamisjärjestelmään otetaan, noottia saa myös järjestelmään ottamisen kynnyksen korkeus, sekä epäselvyys siitä mitkä todelliset hyödyt ovat auttamisjärjestelmään pääsemisessä (Raivio 2009:56). Raivio puhuu samoista asioista kuin vähemmistövaltuutettu, Pro-tukipisteen haastateltavat sekä monet muutkin tahot. Ongelmat siis ovat yleisesti tiedossa ja tätä tietoa vahvistaa myös tässä kyselyssä saadut tulokset.

6 Yhteenveto

Opinnäytetyön ensisijainen tarkoitus oli selvittää ihmiskaupan vastaista työtä tekevien kolmannen sektorin toimijoiden mielipiteitä uhrilähtöisyydestä, sen sisällöstä ja esteistä. Lisäksi opinnäytetyöni kautta saadaan tuotua organisaatioiden ääntä kuuluviin, jotta käytännön tason tieto ihmiskaupan vastaisesta työstä, tulisi myös Sisäasiainministeriön erillislakihanketyöryhmän tietoisuuteen ja näin ollen kolmas sektori olisi paremmin edustettuna työryhmän toiminnassa ja lain säätämisessä.

Pyrin opinnäytetyössäni vastaamaan käsitteen ”uhrilähtöisyys” sisällönmäärittelyn puutteeseen, tuomalla esille miten ihmiskaupan vastaista työtä tekevät tahot sen sisällön ovat kokeneet tarkoittavan. Lisäksi tarkasteltiin ”uhrilähtöisyyden” toteutumisen haasteita, sekä pyrittiin etsimään niitä rakenteita ja toimia, joissa sen toteuttamisessa on jo onnistuttu. Yhdistelemällä tekijöitä kyselystä saadaan hahmotettua kuvaa siitä mitä se sisällöltään koetaan olevan.

Kyselyn tulosten kautta ”uhrilähtöisyys” tuntui saavan tutumman käsitteen eli asiakaslähtöisyyden, piirteitä. Myös teemahaastattelussa tulkittiin ”uhrilähtöisyyttä” asiakaslähtöisyyden kaltaisena, ainakin silloin kun tukityö ja palvelut tehdään asiakkaan omien toiveiden ja näkemysten pohjalta (Kauppinen ja Thesslund 2012). Kirsi Juhila kuvaa teoksessa Sosiaalityöntekijöinä ja asiakkaina, sosiaalityön roolia neljästä ulottuvuudesta, jotka löytyvät myös vastauksien ideaalisen uhrilähtöisyyden toteuttamisesta. ”Uhrilähtöisyyden” kuvattiin vastauksissa olevan muun muassa ymmärryksen vahvistamista, tuen ja tiedon antamista sekä neuvontaa, jotka voidaan sanoa olevan muun muassa Juhilan (2006:151-152) määrittelemän huolenpitosuhteen ominaispiirteitä. Asiakassuhteen kuvataan olevan tukemista ja auttamista tilanteissa, kun asiakas ei itse pysty selviämään (Juhila 2006:151). Toisaalta ”uhrilähtöisyyden” näkemi-

nen asianajona ja uhrin oikeuksien puolustamisena vastaa myös huolenpitosuhdetta, jossa työntekijän rooli on edustaa asiakkaan asioita kun hän ei siihen itse pysty, varmistamalla näin asiakkaan oikeuksien toteutumisen. Asiakkaan puolelle asettuminen nähdäänkin yhdeksi sosiaalityön keskeisimmistä eettisistä normeista (Juhila 2006:179-180.)

Kyselyssä noussut kuunteleminen ja kunnioitus ovat kumppanuussuhteessa ominaisia piirteitä. On ensisijaista asiakkaan voimaannuttamiseksi että hän tulee kuulluksi omissa asioissaan, näin ollen pääsee itse vaikuttamaan itseään koskeviin asioihin (Juhila 2006:148).

Yhteistyö, vaihtoehtojen antaminen ja tiedonjako kuvastaa enemmän sosiaalityön kumppanuussuhdetta, jossa sekä asiakkaan tarina että sosiaalityön ehdot käyvät vuoropuhelua siitä, mikä on tilanteen kannalta parhain ratkaisu. Asiakkaan oman elämän asiantuntijuus tulee ammatillisuuden rinnalle lisävoimaksi, näin voimaannuttaen asiakkaan itse paremmin tekemään itseään koskevia päätöksiä paremmilla resursseilla (Juhila 2006:119-120.) Voimaannuttaminen nähdäänkin erääksi uhrilähtöisyyden toteutumisen edellytykseksi myös kyselyn vastauksissa. Tiivistäen voidaan sanoa uhrilähtöisyyden vastaavan vahvasti sosiaalityölle läheisempää käsitettä ”asiakaslähtöisyys” toteuttaen sosiaalityön eri rooleina, joita Juhila tarkemmin kuvastaa. Sosiaalityön näkökulmasta optimaalinen uhrilähtöisyys on sosiaalityön eettisiä periaatteita noudattavaa, asiakasta voimaannuttavaa yhteistyötä, jossa turhaa uhriuttamista vältetään, sillä sen voidaan nähdä muun muassa Juhilan (2006:174) mukaan loukkaavan itsemääräämisoikeutta, jota luonnollisesti halutaan vahvistaa.

Uhrilähtöisyyden katsottiin onnistuvan parhaiten yleisesti auttamisjärjestelmän toiminnassa, yleisarvosana ihmiskaupan vastaisesta toiminnasta oli paras suhteessa muihin väittämiin uhrilähtöisyyden onnistuneisuudesta. Myös yleisesti yhteistyö auttamisjärjestelmän kanssa tuntui olevan toimivaa, kuten voidaan nähdä taulukosta 7 ja taulukon 6 tiedonkulun kohdista, joiden keskiarvot olivat paremmat verrattessa kysymyksen muihin kohtiin.

Uhrilähtöisyyttä estäviksi tekijöiksi vastausten perusteella muodostui kokonaisuudessaan resurssit, niin aika, raha kuin henkilöstöresurssitkin. Kyseiset osaresurssit ovat yhtenäinen vyyhti jossa vaikea sanoa mikä on minkin syy ja seuraus. Aika on esimerkiksi linkittynyt henkilöstövoimavaroihin, jonka voidaan nähdä olevan johdannainen rahasta. Yhdellä työntekijällä ei ole välttämättä aikaa paneutua tapauksiin niiden vaatimalla intensiteetillä, kun otetaan vielä huomioon miten aikaa vievistä asiakkuuksista yleensä on kyse. Kun ei ole rahaa, ei voida palkata enempää henkilöstöä, jolloin henkilöstössä ei ole ylimääräisiä esimerkiksi irrottautumaan koulutuksiin. Toisaalta väki on osa-aikaista tai siirtyy työpaikasta toiseen, jolloin menetetään tieto-taitoa joka liikkuu ihmisen mukana. Tämä seikka nousi myös teemahaastattelussa (Kauppinen & Thesslund 2012) esille, haastateltavien todetessa että silloin kun ihmiset vaihtavat työpaikkaa ja tieto kulkee heidän mukanaan, tarvitaan jatkuvaa koulutusta tietoisuuden

ylläpitämiseksi. Tieto-taidon puute yleisemminkin nimettiin uhrilähtöisyyden toteutumisen kannalta olennaiseksi, jotta voitaisiin luoda yhteisiä käytäntöjä verkostojen toimintaan, joka osaltaan lisäisi luonnollisesti tasa-arvoisuutta ihmiskaupan vastaiseen työhön kansallisella tasolla kun olisi yhteisesti sovitut käytännöt. Vastauksien perusteella moni organisaatio nosti esille myös tulkkikäytäntöjen ongelmallisuuden. Tulkki on keskeinen osa auttamisprosessia, joskin sen käytössä on havaittu ongelmia. Tulkkipalveluiden käyttö on kuitenkin ihmiskaupan uhrien kanssa toimittaessa keskeisen tärkeä osa, ilman tulkkia uhri ei tule kuulluksi eikä saa sitä tietoa jonka tarvitsee tehdäksään itseään koskevia päätöksiä. Kuitenkin tulkkien käyttö on ensinnäkin kallista, jonka takia uhrilla on usein mukanaan epävirallinen tulkki, joka voi mahdollisesti olla jopa itse hyväksikäyttäjä, joka kontrolloi mitä uhri saa sanoa ja ei saa sanoa (Sisäasiainministeriö 2011:2-26). Nämä seikat on organisaatioiden osalta huomattu, kun tulkkipalveluiden ongelmat nimettiin neljän (4) organisaation osalta uhrilähtöisyyttä estäväksi tekijäksi. Oleskelulupakäytäntöjen osalta Dublin-menettely, sekä harkinta-aika elementin ongelmallisuudet nousivat useissa kohdissa esille uhrilähtöisyyden toteutumisesta estävinä tekijöinä ihmiskaupan vastaisessa toiminnassa.

Kuten jo selkeästi on tullut esille, saataisiin ”uhrilähtöisyys” parhaiten toteutumaan juuri puutteellisen lainsäädännön muuttamisella, jota onneksi juuri ollaankin toteuttamassa. Tarpeen on purkaa säädökset joiden toimivuudesta ei ole enää näyttöä ja jotka eivät vastaa enää kansainvälisiä velvoitteita. Tällainen on esimerkiksi vahvasti uhrilähtöisyyttä estäväksi tekijäksi kuvattu rikosprosessin tiukka yhteys auttamisedellytyksiin. Ehdotuksena onkin ollut rikosprosessin erottaminen auttamisprosessista kaksilinjainen malli matalakynnyksisyyden säilyttämiseksi (Sisäasiainministeriö 2011:24). Toinen uhrilähtöisyyden toteutumisesta edesauttava tekijä olisi resurssiongelmiin paikkaaminen ja lisäresurssien suuntaaminen kokonaisuudessaan ihmiskaupan vastaiseen toimintaan. Yksittäisistä elementeistä muun muassa harkinta-aika nousi myös tämän tutkimuksen vastauksissa tekijäksi, jonka käyttöönotto lisäisi ”uhrilähtöisyyttä”. Lisäksi vastauksissa korostui yleisen ihmiskauppa tietouden lisääminen tärkeänä tekijänä. Myös muun muassa vähemmistövaltuutettu kehottaa vuoden 2011 raportissaan (Vähemmistövaltuutettu 2011:13) nimenomaan tietoisuuden lisäämiseen ja avainryhmien koulutukseen, jolla edesautetaan ilmiön tunnettavuutta ja ihmiskaupan vastaisen työn tehokkuutta.

7 Pohdinta

Tutkimuksen tarkoituksena oli tuottaa sisältöä ja määritelmiä ihmiskaupan vastaisen toiminnan toimintaperiaate termiin ”uhrilähtöisyyteen”. Tarkastella lähemmin sen toteutumista ihmiskaupan vastaisessa työssä ja niissä rakenteissa jossa se jo toimii ja kartoittaa parannusehdotuksia. Alkuperäissuunnitelmana oli tarkastella kyselytuloksia kvantitatiivisin menetelmin, mutta vastauskadosta johtuen tyydyin kvalitatiivisiin menetelmiin, välttäen yleistyksiä ja enemmänkin kuvailemaan ilmiötä.

Kyseisen kaltaista ihmiskaupan vastaisen toiminnan sisältöä ja periaatteita kartoittavaa tutkimusta ei toistaiseksi ole laajemmin suoritettu. Tämän käytännön tutkimuksen jatkotutkimusehdotuksena voisikin olla sisällön toteutumisen tarkempi määrittely, sekä tarkempia tutkimusmenetelmiä käyttäen sisällön määrittelyä ja ”uhrilähtöisyyden” sisällön virallinen määrittely laajemmalla sektorilla. Tulosten perusteella voidaan huomata epäselvyyksiä ja tyytymättömyyttä erityisesti auttamisjärjestelmään ottamis- ja poistamisvaiheessa, joihin olisi suotavaa perehtyä tarkemmin. On myös huomattava suuri huoli vastauksissa siitä miten asiakkaat selviytyvät järjestelmästä poistamisen jälkeen. Auttamisjärjestelmä nähdään hyvin tarkkailtuna jaksona, mutta jääkö ihminen tyhjän päälle poistamisen jälkeen, toteutuuko uhriuskoja mitenkään?

7.1 Tutkimuksen luotettavuus ja yleistettävyyys

Yhteiskunnallisella tasolla voidaan nähdä, ettei uuden tiedon tuottaminen koskaan ole turhaa. Kyseisellä tutkimuksella oli kuitenkin alunperinkin tarkoitus mitä varten se luotiin ja kysymykset joihin sen tuli vastata. Kokonaisuudessaan kyselyllä oli rooli edustaa koko ihmiskaupan vastaista työtä tekevää kolmatta sektoria, ihmiskauppalakia tekevän hanketyöryhmän työssä. On kuitenkin huomioita miten todellisuudessa kävi. Vastausprosenttihan on eräs tutkimuksen luotettavuuden mittari, sen ilmaistessa miten suuren joukkoon voidaan tuloksia yleistää (Vehkalahti 2001:44). Kokonaisuudessaan IKV-verkosto, jolle kysely suunnattiin, vastaa todellisuudessaakin koko kansallista kolmannen sektorin ihmiskaupan vastaista työtä tekevää kenttää. Perusjoukon siis muodostivat kaikki kolmekymmentäviisi tahoja, jotka kuuluvat IKV-verkostoon. Kyselyn otoskoko oli siis näin ajateltuna koko perusjoukon kattava, mutta kuten vaaleissakin, kaikki ”äänioikeutetut” eivät vastaa, joka jättää suuren aukon epävarmuustekijöille ja spekuloinnille tulosten yleistettävyyteen (Vehkalahti 2001:45). Vastauksia kertyi 12/35, mikä vastaa virallisesti noin 34% vastaajista. Tätä määrää voidaan pitää alhaisena määränä, varsinkin suhteutettuna siihen miten pieni todellinen kokonaisjoukko on. Näkisinkin tulosten kuvaavan ilmiötä enemmän tietyssä ryhmässä. Tarkoituksena ei tosin alunperinkään ollut tuottaa laajaa ja tilastollisesti yleistettävää tietoa, mutta tutkijana näen onnistumisen vielä heikommin yleistettävissä olevaksi, kuin mitä alkuun asetin odotuksiksi. Tottahan on että kvalitatiivisessa tutkimuksessa on aina enemmän tai vähemmän kyseessä yksittäistapaukset ja niiden kautta ilmiöiden kuvaaminen, jolloin aineiston määrällä ei olisi merkitystä tutkimuksen luotettavuuden kannalta (Alasuutari 1995:87-88). Voidaan kuitenkin sanoa että tutkimuksen johdosta kolmannen sektorin edustavuus lakihanketyöryhmässä ainakin vahvistui, joten osatavoitteeseen voidaan sanoa päässeen.

Käytin keskeisimpien tutkimuskysymysten vastauksien analysoimisessa induktiivista sisällönanalyysiä, jonka tarkoitus on ilmiön olennaisten piirteiden määrittely sillä aineistolla, joka on

yksittäistapauksista saatu todellisista tilanteista, luoden laajempaa ymmärrystä tutkittavasta kohteesta (Hirsjärvi ym. 2001:155). Tarkoitus oli luoda mahdollisimman laaja kuva uhrilähtöisyydestä ja sen sisällöstä, uskon induktiivisen sisällönanalyysin toimineen menetelmänä, joskin se rajoittuu aineistoon jonka pohjalta se tehdään, joka tässä tapauksessa oli suhteellisen pieni. Induktiivinen sisällönanalyysi on subjektiivinen analysointimenetelmä, mikä perustuu aina yhden tutkijan tekemiin tulkintoihin ja aineistajaotteluihin, jotka toisen tutkijan tekemänä voisivat olla eri näkökulmat. Pyrin kuitenkin tuomaan esille perusteluja aineiston luokittelulle ja esittämään suoria lainauksia vastauksista, joista luokat on muodostettu. Lisäksi luotettavuuden voidaan nähdä osoitettavan siinä, miten paljon tulokset vastaavat asiakirjoissa olevaa tietoa ilmiöstä. Kyselyn tulokset puhuvat samaa kieltä kuin aiheesta kirjoitetut raportit, kuten vähemmistövaltuutetun ihmiskaupparaportit, ihmiskaupan vastaisen toimintasuunnitelman ohjausryhmän loppuraportti, sekä Pro-tukipisteen haastattelu, jonka pohjalta kysely tehtiin. Painottaen sitä, että kyselyn vastaukset ovat samansuuntaiset niissä kohdissa, joissa kysymykset ovat avokenttiä, eikä annettuja vaihtoehtoja ole.

Tutkijana minun on huomioitava omat rajani olla objektiivinen. Subjektiivisten ominaisuuksieni johdosta voin ainoastaan pyrkiä korkeimpaan mahdolliseen objektiivisuuteen tuloksia analysoidessani. Voisin kuitenkin todeta sen olevan erityisen vaikeaa käsiteltäessä aihetta, joka voidaan kokea sensitiivisenä ja toisaalta tunnelautuneena, puhuttaessa ihmisoikeuksista ja niiden toteutumisesta. Objektiivisuuden lisäämiseksi olen kuitenkin pyrkinyt lisäämään muun muassa suoria lainauksia tukemaan niitä tulkintoja, jotka olen analysoidessani saanut, sekä myös selittämään prosesseja joiden kautta tuloksiin olen päätenyt.

7.2 Anonymiteetti

Kyselyä tehtäessä otettiin erityistä huomiota anonymiteetin säilymiseen. Ohjaajan kanssa käytyjen aikaisempien toimintamenetelmäkeskustelujen perusteella nousi esiin huoli siitä, että monet toimijat omaavat paljon hyviä mielipiteitä ja kehitysehdotuksia, mutteivät niitä voi tai halua kertoa ääneen julkisesti, niiden poiketessa muun muassa oman järjestönsä valtaavasta ajatuksesta tai mielipiteestä. Onkin siis kiinnitettävä erityistä huomiota vastaajien anonymiteetin säilymiseen ja tunnistetietojen täydelliseen häivyttämiseen. Mäkisen (2008: 114-115) mukaan tämä toimii tutkijan päämääränä, vaikei koskaan vedenpitäviä lupauksia voidakaan antaa.

Anonymiteetin suojissa kyselyyn vastaamisen kynnys laskee, kun voi vastata vapaasti ja salaamatta mitään, joka osaltaan parantaa kyselyn tuloksia ja objektiivisuutta, varsinkin kyselyissä joissa kysymykset koskevat ristiriitoja sisältäviä kysymyksiä, kuten tämä kysely (Mäkinen 2006:114). Erityisesti tässä tapauksessa, kun kyselyn tulokset tullaan viemään julkisesti Sisäasianministeriön lakihanketyöryhmälle kuultavaksi, oli oleellista saada vastata ilman organi-

saation nimeä. Anonymiteetin suojaaminen huomioitiin esimerkiksi niin, että linkki kyselyyn lähetettiin kaikille järjestöverkoston jäsenille, muttei kenenkään tarvinnut vastata sähköpostiin, eikä Surveypal järjestelmään kirjaudu linkin avanneen tahon tietoja. Kyselyn ensimmäisenä kysymyksenä oli tapa jolla halusi kyselyyn vastata, vaihtoehtoina: ”Anonyymisti”, ”Organisaatiomme nimellä ja nimi saa näkyä kyselystä kootussa raportissa ja opinnäytetyössä” ja viimeisenä vaihtoehtona oli, ”Organisaatiomme nimellä, mutta se saa näkyä vain opinnäytetyössä”. Jonka jälkeen vastaajat saivat kirjata organisaationsa nimen siinä muodossa missä halusivat sen tulla esitetyksi. Vaikka suurin osa vastaajista antoi organisaationsa nimen, päädyin kuitenkin yhtenäiseen linjaan opinnäytetyössäni olla käyttämättä yhdenkään kyselyyn vastanneen organisaation nimeä.

Luonnollisesti vastaajille lähetettiin myös saatekirje (Liite 4) kyselyn mukana, joka edelleen painotti samoja asioita, joita oli myös Ihmiskaupan vastaisen järjestöverkoston kokoontumisissakin kerrottu. Vastaajille selvitettiin kenen käyttöön ja missä muodossa heidän vastauksensa tulisivat esille, sekä se kuka niitä käsittelee ja mihin tarkoitukseen. Mäkisen (2008:116) mukaan vastaajille on konkreettisesti selvitettävä miten tietojen käsittely ja anonymiteetin säilyminen tutkimuksen eri vaiheissa taataan.

7.3 Opinnäytetyön tekeminen prosessina

Opinnäytetyön prosessi osoittautui lopulta raskaammaksi kuin pystyin arvioimaan. Aihe on hyvin laaja ja oma roolini isommassa yhteydessä oli loppupeleissä vaikeammin rajattavissa kun ennakoisin. Osasyynä rajausongelmiin oli lähestyä vierasta aihetta, josta ei tekijällään ollut ennen prosessia juurikaan tietoa. Opinnäytetyön tekeminen tällaisesta aiheesta on kuitenkin motivoivaa ja ammattitaitoa kehittävä, joskin työmäärältään iso. Aloittaessani prosessia ajattelin oman opinnäytetyöni rajaamisen olevan helppoa ja uskoin sen toteutuvan niin kuin suunnittelin. En kuitenkaan osannut ottaa huomioon tiettyjä seikkoja, joilla loppupeleissä olikin suuri rooli esimerkiksi kyselyn onnistumisen kannalta. Tällaisia seikkoja olivat muun muassa kyselyn tuplarooli vastata omiin opinnäytetyö kysymyksiini, kuin myös vastata Sisäasiainministeriön erillislakihanketyöryhmälle asetettuihin kysymyksiin, kuitenkin leviämättä liian laajaksi. Jouduin muokkaamaan omia tutkimussuunnitelmiani rajustikin, jotta molemmat kyselylle asetetut roolit täytyisivät. Toinen ennalta odottamaton seikka tuli eteen kyselyn aikataulutuksen kanssa. Ensinnäkin sen uloslähtettäminen venyi runsaasti alkuperäisestä uudelleen muotoilussa olevien ristiriitojen takia, toiseksi kyselyyn vastaamisen takarajaa jouduttiin siirtämään runsaasti eteenpäin, kun uusi vastausaika osui samaan aikaan kolmannelle sektorille tärkeimpään vuodenaikaan, jolloin haetaan rahoitusta ensivuoden toiminnalle. Kun vielä järjestelmä, jota kautta rahoitusta haettiin kaatui, ajoi se takarajaani vielä kauemmas. Tällaiset ennalta arvaamattomien aikatekijöiden muutosten uskon vaikuttaneen hyvinkin paljon

vastaushalukkuuteen ja kyvykkyyteen, sekä myös omalta osaltani tulosten käsittelyaikaan ja raportointiin.

Valitsemani tutkimusmenetelmät, haastattelu yhdistettynä (alkuperäisesti) kvantitatiiviseen kyselylomakkeeseen, tekniikoiden muuttaminen ja avovastausten sisällönanalyysi opettivat paljon tutkimuksen tekemisestä. Vaikkakin litterointi ja induktiiviset sisällönanalyysit ovat aikaa vieviä tekniikoita, palvelivat ne hyvin tarkoitustaan. Voin sanoa oppineeni paljon uutta tekniikoiden käytöstä sekä yleisimmin tutkittavasta ilmiöstä. Näen oman ammatillisen ajatteluni ja tietämykseni kasvaneen, sekä työn antaneen minulle uusia näkökulmia ja ulottuvuuksia tulevaisuudessa sosiaalialan ammatillisissa haasteissa.

Lähteet

Painetut lähteet

Alasuutari P. 1995. Laadullinen tutkimus. 3. uudistettu painos. Gummerus

Bales K., Trodd Z. & Williamson A K. 2009 Modern Slavery: The Secret World of 27 Million People. OneWorld Publications. Oxford.

Brunovskis A. & Tyldum G. 2004. Crossing Borders. An Empirical study of transnational prostitution and trafficking in human beings. FAFO report 426. Interface media. Oslo.

Helsingin Sanomat 2011. Mallitoimiston johtaja sai yli 12 vuotta vankeutta raiskauksista ja ihmiskaupasta. Helsingin Sanomat 7.12.2011

Hirsjärvi S., Remes P. & Sajavaara P. 2001. Tutki ja kirjoita. Kustannusosakeyhtiö Tammi. Helsinki.

Juhila K. 2006. Sosiaalityöntekijöinä ja asiakkaina. Sosiaalityön yhteiskunnalliset tehtävät ja paikat. Gummerus. Jyväskylä.

Kananen J. 2011. Kvantitatiivisen opinnäytetyön kirjoittamisen käytännön opas. Juvenes Print. Tampere.

Kjällman P. 2009 Kolmannen sektorin rooli ihmiskaupan vastaisessa toiminnassa Suomessa. 70-72. Teoksessa Thesslund, E. & Tuomaala, V. (toim.). 2009. Toiveiden ja todellisuuden törmäyspintoja. Ihmisoikeudet ja uhrilähtöisyys ihmiskaupan vastaisessa toiminnassa. Seminaariraportti. [PDF-dokumentti]
<http://www.pro-tukipiste.fi/uploads/media/Pro-tukipiste_Seminaariraportti_2009_02.pdf> (viitattu 20.10.2012)

Kähkönen J. Uhrilähtöisyyden haasteita ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmässä. 43-48 Teoksessa Thesslund, E. & Tuomaala, V. (toim.). 2009. Toiveiden ja todellisuuden törmäyspintoja. Ihmisoikeudet ja uhrilähtöisyys ihmiskaupan vastaisessa toiminnassa. Seminaariraportti. [PDF-dokumentti]
<http://www.pro-tukipiste.fi/uploads/media/Pro-tukipiste_Seminaariraportti_2009_02.pdf> (viitattu 24.7.2012)

Mäkinen O. 2006 Tutkimusetiikan ABC. Kustannusosakeyhtiö Tammi. Helsinki.

Ollus N. Työperäinen ihmiskauppa Suomessa - tarua vai totta? 87-104. Teoksessa Vuorikuru I. (toim.) 2012. Maahanmuutto harmaan talouden kysymyksenä. Kalevi Sorsa -säätiön julkaisuja 2/2012. Bookwell. Jyväskylä.

Raivio P. 2009. Turvapaikanhakijan avustajan kokemuksia ja näkemyksiä ihmiskaupan uhrien tunnistamisesta ja auttamisjärjestelmästä. 55-57. Teoksessa Thesslund, E. & Tuomaala, V. (toim.). 2009. Toiveiden ja todellisuuden törmäyspintoja. Ihmisoikeudet ja uhrilähtöisyys ihmiskaupan vastaisessa toiminnassa. Seminaariraportti. [PDF-dokumentti]
<http://www.pro-tukipiste.fi/uploads/media/Pro-tukipiste_Seminaariraportti_2009_02.pdf> (viitattu 23.10.2012)

Roth V. 2010. Defining human trafficking, identifying its victims. A study on the impact and future challenges of the international, European and Finnish legal responses to prostitution related trafficking in human beings. Uniprint. Turku.

Sisäasiainministeriö 2011. Ihmiskaupan vastaisen toimintasuunnitelman ohjausryhmä. 2011. Ihmiskaupan vastaisen toimintasuunnitelman toimeenpanon arviointi sekä suositukset ihmiskauppaa koskevan lainsäädännön ja toimenpiteiden kehittämiseksi. Ihmiskaupan vastaisen toimintasuunnitelman ohjausryhmän loppuraportti. Sisäasiainministeriön julkaisuja 17/2011.

Työministeriö. 2006. Työhallinnon julkaisuja 368. Ihmiskaupan uhrien auttaminen. Työryhmän ehdotus palvelujen ja tukitoimien toteuttamiseksi. Raportti. Helsinki.

Vehkalahti K. 2001 Kyselytutkimuksen mittarit ja menetelmät. Kustannusosakeyhtiö Tammi. Helsinki.

Viuhko M. 2009. Näkökulmia ihmiskaupaan ja sen tutkimiseen Suomessa. 48-50. Teoksessa Thesslund, E. & Tuomaala, V. (toim.). 2009. Toiveiden ja todellisuuden törmäyspintoja. Ihmisoikeudet ja uhrilähtöisyys ihmiskaupan vastaisessa toiminnassa. Seminaariraportti. [PDF-dokumentti]

<http://www.pro-tukipiste.fi/uploads/media/Pro-tukipiste_Seminaariraportti_2009_02.pdf> (viitattu 8.11.2012)

Viuhko M. & Jokinen A. 2009. Human trafficking and organized crime. Trafficking for sexual exploitation and organized procuring in Finland. Hakapaino. Helsinki.

Vähemmistövaltuutettu (Biaudet E. & Roth V.) 2010 Vähemmistövaltuutetun suositus 2010. Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmään ottaminen ja auttamisjärjestelmästä poistaminen. Suositus. 31.5.2010. VVT/2010/104. Vähemmistövaltuutettu. Helsinki.

Vähemmistövaltuutettu (Biaudet E. & Roth V.) 2011. Kansallisen ihmiskaupparaportoijan kertomus 2011. Julkaisusarja 8. Vähemmistövaltuutettu. Helsinki.

Painamattomat lähteet

Anti-Slavery 2012. What is Modern Slavery? Slavery Today. Anti-slavery International 2012 [WWW-dokumentti]

<http://www.antislavery.org/english/slavery_today/what_is_modern_slavery.aspx> (viitattu 9.8.2012)

Anti-Slavery International 2006. Trafficking for Forced Labour in Europe. Report on a study in the UK, Ireland, the Czech Republic and Portugal. [PDF-dokumentti]

<<http://www.childcentre.info/projects/traffickin/dbaFile14058.pdf>> (viitattu 9.8.2012)

Henriksson A-M. 2012 Seksin osto rikoksena ja ilmiönä - seminaari prostituutioon liittyvästä rikollisuudesta 7.11.2012. Helsinki. [WWW-dokumentti]

<<http://www.om.fi/Satellite?blobtable=MungoBlobs&blobcol=urldata&SSURLapptype=BlobServer&SSURLcontainer=Default&SSURLsession=false&blobkey=id&blobheadervalue1=inline;%20filen ame=SeksinostoseminaariAMHsu.pdf&SSURLscontext=Satellite%20Server&blobwhere=1351500188701&blobheadername1=Content-Disposition&ssbinary=true&blobheader=application/pdf>> (viitattu 20.11.2012)

Ihmiskauppa rikoksena Suomessa, Ihmiskauppa.fi 2012. [WWW-dokumentti] <http://www.ihmiskauppa.fi/haetko_tietoa/ihmiskauppa_rikoksena> (viitattu 22.7.2012)

Laki kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta 17.6.2011/746

[WWW-dokumentti] <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2011/20110746>> (viitattu 29.10.2012)

Maahanmuuttovirasto 2012. Tarve ihmiskaupan uhrien auttamiselle on kasvanut vuosi vuodelta. Maahanmuuttovirasto Lehdistötiedote 14.6.2012. Maahanmuuttovirasto 2012. (viitattu 9.8.2012)

Oikeusministeriö. 2012. 63/2012 Ihmiskauppatyöryhmän mietintö [PDF-tiedosto]

<<http://www.om.fi/Etusivu/Julkaisut/Mietintojajalausuntoja/Mietintojenjalalausuntojenarkisto/Mietintojajalausuntoja2012/1347273127660>> (viitattu 9.11.2012)

Pro-tukipiste verkostoissa. 2012. Pro-tukipiste ry Helsinki. [WWW-dokumentti]
<<http://www.pro-tukipiste.fi/palvelut-ja-edunvalvonta/verkotot/>>
(viitattu 23.10.2012)

Rikoslaki (1889/39) 25: 3 § - 3b § [WWW-dokumentti]
<<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001>> (viitattu 30.10.2012)

Sisäasiainministeriö 2012. Sisäasiainministeriön Ihmiskauppain valmistelun asettamispäätös SM008:00/2012. 27.1.2012 Helsinki. [PDF-dokumenttina]
<http://www.google.fi/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0CCsQFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.intermin.fi%2Fdownload%2F32018_Ihmiskauppain_valmisteluhanke_asettamispaa-tos_27.1.2012.pdf&ei=Lhe3UNCSL8PQ0QXGu4HoCA&usg=AFQjCNFvULedvPbgXMoraUD5PaETkuiYYA>

Ulkoasiainministeriö. 2010. Euroopan neuvoston ihmiskaupan vastaisesta toiminnasta tehdyn yleissopimuksen voimaansaattamista valmistelevalle työryhmän mietintö. Helsinki. [PDF-dokumentti]
<<http://www.google.fi/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0CCsQFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.finland.fi%2Fpublic%2Fdownload.aspx%3FID%3D62648%26GUID%3D%257B63521F92-ABC7-423A-B53E-E1A359642935%257D&ei=VRa3UITcGaSY0QXeioGwAg&usg=AFQjCNGaeEoYna4JpPRfwjBpOSFAy1pnrA>> (viitattu 30.10.2012)

Julkaisemattomat lähteet

Ihmiskaupan vastaisen järjestöverkoston kokousmuistio 14.5.2012. Pro-tukipiste ry. Sisäinen muistio.

Iris-työ, Ihmiskaupan uhrien tunnistaminen ja tukityö. Power-point esitys. Pro-tukipiste ry. Sisäinen materiaali.

Kauppinen J. & Thesslund E. 2012. Haastattelu 4.9.2012 Pro-tukipiste. Helsinki.

Saaristo E. & Thesslund E. 2007. Ihmiskauppa, ilmiö, uhrit ja auttaminen. Ihmiskaupan vastaista työtä koordinoivan työryhmän yleisesite ihmiskaupasta. Helsinki.

Taulukot

Taulukko 1: ”Uhrilähtöisyyden” toteutumisesta auttamisjärjestelmässä ja muussa ihmiskaupan vastaisessa toiminnassa

Taulukko 2: Merkittävimmät ”uhrilähtöisyyden” ongelmat oleskelulupakäytännöissä

Taulukko 3: Ihmiskaupan vastaiseen toimintaan suunnatut resurssit

Taulukko 4: Merkittävimmät tunnistamista estävät tekijät

Taulukko 5: Asiakkaan huomioiminen tukipalveluissa

Taulukko 6: Auttamisjärjestelmässä olevat asiakkaat

Taulukko 7: Yhteistyön kokeminen auttamisjärjestelmän kanssa

Taulukko 8: Keskeisimmät auttamisjärjestelmän kehittämistarpeet

Liitteet

Liite 1:”Uhrilähtöisyyden” määritelmä. Induktiivinen sisällönanalyysi.	49
Liite 2: Keskeisimmät ”uhrilähtöisyyden” toteutumista estävät tekijät.....	50
Liite 3. Teemahaastattelun runko	51
Liite 4: Saatekirje.....	54
Liite 5: Kyselylomake	56

Liite 1: "Uhrilähtöisyyden" määritelmä. Induktiivinen sisällönanalyysi.

PELKISTETYT ILMAUKSET

Päätöksenteolle aikaa
Ei painosteta
Luottamuksen syntyminen vie aikaa
Kuuntelu
Huomioidaan aikataulutus
Odotetaan milloin uhri on valmis puhumaan
Luottamuksen rakentaminen

Sensitiivinen työote
Uhrin ehdoilla
Mielipiteiden kuuntelu

Mahdollistetaan toiveet
Rakenteiden suunnittelussa uhrin etu ja tarpeet edellä
Asiakaslähtöisyys
Vastuullisuus työssä
Palvelut tarpeita vastaaviksi

Lähtökohtana asiakkaan kertomus
Uhrin auttaminen
Kerrotaan uhrille hänen oikeutensa
Lainsäädännön selkeytys
Työskentelyn keskiössä uhrin oikeuksien toteutuminen
Oikeuksien toteuttamisen esteiden poisto

Rikosprosessi Ei ensisijainen
Uhrin määritelmä ei ensisijainen
Uhrille ei todistamisen taakkaa
Toiminnan ensisijainen tavoite ei rikostutkinta

Tulkinnan raamina ihmisoikeudet
Ihmisarvon kunnioitus

Varmistetaan että uhri ymmärtää
Yhteiskunnallisen todellisuuden huomiointi
Rikosprosessin vaiheiden selvennys
Vaatimusten selkeyttäminen

Asiakkaan auttaminen
Vaihtoehtojen esilletuominen

Yhteistyö
Tuki asiakkaalle
Asiakas saa tietoa ja tukea

ALALUOKAT

Ajan antaminen

Kunnioitus

Etu ja Tarpeet

Oikeuksien toteuttamisena

Oikeuksien puolustamisena

Ihmisoikeusfokus

Ymmärryksen vahvistaminen

Neuvonta ja ohjaus

Tukityö

YLÄLUOKAT

Yksilöllisyyden arvostaminen

Asianajo

Tiedon ja tuen antaminen

Liite 2: Keskeisimmät ”uhrilähtöisyyden” toteutumista estävät tekijät

PELKISTETYT ILMAUKSET

Aikaa vieviä asiakkuuksia
Kiire
Asiakas ei puhu
Luottamuksen saaminen vie aikaa

Liian vähän henkilöstöä
Työntekijöiden osa-aikaisuus

Auttamiskeinojen tarjoaminen estyy resurssipu-
lassa
Tulkkipalvelut

Tulkkipalveluiden vähäisyys
Luottamus tulkkiin (vaitiolo)
Tulkkien saaminen hankalaa
Kielimuurit asiakkaiden kanssa

IK-uhrien joukossa saattaa olla myös ihmiskauppa-
rikokseen syyllistyneitä
Ulkomailla uhrituneiden tunnistaminen
Iku-uhrien tunnistaminen lapsen kengissä

Alueellinen verkostoituminen vajaata
Palvelupolut puuttuvat

Tuki- ja kuntoutuspalvelut ei vastaa yksilöllisiin
tarpeisiin
Yhteisiä käytäntöjä ei ole
Tilanteen näkeminen KV-suojelun ja oleskelulupa
asioiden näkökulmasta
Luottamuksen rakentaminen
Turvakodit avoimiksi

Ulkomailla uhrituneen järjestelmään
pääsykriteerit
Kokemuksen kautta oppimisen puutteet
Turvapaikkajärjestelmästä Auttamisjärjestelmään
siirtyminen vaikeaa
Ihmiskaupasta ei riittävästi tietoa
Asiakkaan kohtaamisvaikeudet

Poliisiviranomaiset vastuussa tunnistamisesta
Viranomaisten vähäinen kapasiteetti tunnistaa
Pelkkä poliisi arvioi

Sosiaalityöntekijöiden puute tunnistamisesta
Vastaanottokeskuksen työntekijöiden kuuleminen

ALALUOKAT

Aikarajoitteet

Henkilöstövoimavarat

Raha ja avustukset

Tulkkipalvelujen
ongelmallisuus

Tunnistamisvalmiudet

Alueelliset erot

Käytännöt

Tiedonpuute

Virkamies roolit

Sosiaalinen näkökulma

YLÄLUOKAT

Resurssien puute

Tieto-aidon puute

Moniammatillisuuden
puute

Liite 3. Teemahaastattelun runko

Teemahaastattelu

Suomalaisen ihmiskaupan vastaisen toiminnan kehittämistarpeet järjestönäkökulmasta

Aika: 4.9.2012 klo 9 - 11

Paikka: Pro-tukipiste ry, Vuorikatu 16 A 10, 00100 Helsinki

Haastattelija: Ada Virtanen, Laurea AMK

Haastateltavat: Jaana Kauppinen (toiminnanjohtaja), Essi Thesslund (kehittämiskoordinaattori, Iris-työ), Pro-tukipiste ry

JÄRJESTÖJEN ROOLI SUOMALAISESSA IHMISKAUPAN VASTAISEN TOIMINNAN KENTÄSSÄ

1. Millainen rooli Pro-tukipisteellä on ihmiskaupan vastaisessa toiminnassa Suomessa?
2. Millainen rooli Pro-tukipisteellä on käytännön tason ihmiskaupan uhrien tunnistamisessa ja tukemisessa?
3. Millaisena näette yleisemmin kolmannen sektorin roolin osana nykyistä suomalaista ihmiskaupan vastaista toimintaa?

”UHRILÄHTÖISYYS”

1. Mitä ihmiskaupan vastaisen toiminnan lähtökohdaksi Suomessa ja kansainvälisesti nimetty ”uhrilähtöisyys” mielestänne tarkoittaa?
2. Millä tavoin tämä ”uhrilähtöisyys” näkyy tai ei näy Suomen ihmiskaupan vastaisen toiminnan
 - a) rakenteissa?
 - b) käytännöissä?
3. Onko eri asiakasryhmien (eri kansallisuus/oleskelustatus/sukupuoli/hyväksikäytön tyyppi tms.) välillä nähdäkseen eroa siinä, miten nykyinen auttamisjärjestelmä vastaa uhrien tarpeisiin?
4. Miten asiakkaan tausta (oleskelustatus, etninen tausta, ikä tai sukupuoli jne.) vaikuttaa mielestänne uhrien tukitoimiin?
5. Millaiset muut tekijät vaikuttavat kokemuksenne mukaan siihen, miten järjestelmä vastaa asiakkaan tarpeisiin?

ASIAKASKUNTA

1. Minkä ikäisistä (IK) asiakkaista teillä on kokemusta?
2. Miten koette, että alaikäisten uhrien tarpeet tulevat huomioiduksi nykyisessä auttamisjärjestelmässä ja muissa ihmiskaupan vastaisissa toiminnoissa?
3. Mitä mieltä olette suunnitelmasta yhdistää alaikäisten ihmiskaupanuhrien palvelukoordinaointi yhteen aikuisten palveluiden koordinaointia?

TUNNISTAMISVAIHE

(Suomessa on katsottu yhä olevan puutteita siinä, miten ihmiskaupparikosten uhreja tunnustetaan ja mitä tunnustamisen jälkeen seuraa.)

1. Mitkä tekijät vaikuttavat mielestänne siihen, että uhreja voidaan nykyistä tehokkaammin tunnustaa ja tukea? (nimeä ainakin 3 tärkeintä)
2. Mitkä tahot ovat mielestänne keskeisimpiä tunnustamisessa?
3. Auttamisjärjestelmään tulisi päästä myös pelkän epäilyn perusteella, toimiiko tämä periaate mielestänne käytännössä?
4. Mitä tietotaitoa tai millaista asiantuntijuutta koette tarvitsevanne, että asiakkaanne voi halutessaan hakeutua auttamisjärjestelmään ja päästä sinne?
5. Joudutteko usein turvautumaan jonkun toisen tahon konsultointiin, ennen ehdotuksen tekemistä?
6. Onko mielestänne tarvittava tieto hakuprosessista ja auttamisjärjestelmästä helposti löydettävissä?
7. Auttamisjärjestelmään ottamisesta pitäisi kenen tahansa pystyä tekemään ehdotus? Toimiiko ko. periaate mielestänne käytännössä?

AUTTAMISJÄRJESTELMÄ JA SEN TOIMINTA

1. Toimiiko auttamisjärjestelmä mielestänne matalalla kynnyksellä? (perustelut)
2. Oletteko ehdottaneet järjestelmään ulkomailla uhriutunutta asiakasta?
 - a. Onko asiakas päässyt järjestelmään?
 - b. Mitä merkitystä sillä, että rikos on tapahtunut ulkomailla, voi olla asiakkaan näkökulmasta?
 - c. Onko sillä, että rikos on tapahtunut Suomen rajojen ulkopuolella, ollut kokemuksenne mukaan vaikutusta asiakkaan asemaan viranomaisharkinnan kannalta (esim. auttamisjärjestelmään hakeutuminen, oleskelulupaharkinta)?
 - d. Tulisiko auttamisjärjestelmään päästä, vaikka olisi joutunut rikoksen uhriksi Suomen ulkopuolella?
3. Mitä kehitettävää auttamisjärjestelmän seuraavissa osa-alueissa mielestänne voisi olla? (Miten toimii)
 - a. Sosiaalipalvelut?
 - b. Terveyspalvelut?
 - c. Turvallisuus palvelut?
4. Toteutuuko uhrilähtöisyyden periaate mielestänne myös mahdollisen rikostutkinnan ja oikeusprosessin aikana?
 - a. Jos vastasitte kieltävästi, miten uhrilähtöisyyden toteutumista tässä asiassa voitaisiin parantaa?
5. Jos saisitte parantaa 3 kohtaa auttamisjärjestelmän toiminnassa, mitkä ne olisivat? (keskeisimmät kehittämiskohdat)

OLESKELULUVAT IHMISKAUPAN UHREILLE

1. Toteutuuko mielestänne uhrilähtöisyyden periaate oleskelulupa- ja harkinta-aikakäytännöissä?
 - a. Miten se toteutuu tai ei toteudu?
2. Millä perustein olette hakeneet (IK)asiakkaillenne oleskelulupia?
 - a. Millaisia kokemuksia teillä on erilaisten oleskelulupien myöntämisestä ihmiskaupan uhreiksi tunnistetuille asiakkaillenne?

3. Onko oleskelulupaprosessilla vaikutuksia asiakastyön (sosiaalinen tukityö, oikeudellinen neuvonta jne.) kannalta? (Jos kyllä, niin millaisia?)

TIEDONKULKU

1. Mitä tiedonkulullisia ongelmia voisit nimetä tämän hetkisessä ihmiskaupanvastaisessa työssä ja auttamisjärjestelmässä?
 - a) Tiedonsaanti (Koetteko saavanne asiakkaan asioiden hoitamisen kannalta tarpeelliset tiedot eri viranomaistahoilta?)
 - b) Tiedonkulku (Koetteko että tieto kulkee tarpeeksi eri toimijoiden välillä, jotka hoitavat omilla tahoillaan asiakkaan asioita?)
 - c) Tiedonantovelvoite-(Koetteko että pystytte toimimaan oman järjestönne toimintaperiaatteiden mukaisesti ollessanne osana auttamisjärjestelmää palveluntuottajina?)
2. Parannusehdotuksia tiedonkulun helpottamiseksi?

IHMISKAUPAN VASTAISEN TYÖN KANSALLINEN KOORDINAATTORI

1. Koetteko ko. koordinaattorin nimeämisen tarpeellisenä? (perustelut)
(Jos kantanne on puoltava, tarkentakaa millainen, missä hän toimisi ja mitkä olisivat tarpeellisimmat tehtävät?)

SUOMEN IHMISKAUPAN VASTAISEN TOIMINNAN RESURSSIT

1. Koetteko että Suomessa ihmiskaupan vastaisessa resursoinnissa on huomioitu kolmannen sektorin rooli ja toimintaedellytykset?
2. Onko mielestänne ihmiskaupan vastaiseen työhön Suomessa suunnattu tarpeeksi resursseja? (Jos ei, niin mihin resursseja tulisi mielestänne erityisesti kohdentaa?)

Liite 4: Saatekirje

(Tämä osio oli muutettuna muistutus viestissä:

Hyvä ihmiskaupan vastainen verkosto,

tämä on muistutusviesti kyselystä ihmiskaupan vastaista toimintaa koskien.

Toivomme yhä vastauksianne!)

Vastaamalla voitte vaikuttaa siihen, että tärkeäksi kokemanne asiat välittyvät ajoissa Sisäasiainministeriön koordinoimalle työryhmälle, joka valmistelee ihmiskauppaa koskevaa erillislakia.

Hyvä ihmiskaupan vastainen verkosto,

tässä linkki koostamaamme kyselyyn ihmiskaupan vastaisesta toiminnasta:

<https://www.surveypal.com.....>

Kyselyllä selvitetään ihmiskaupan vastaisen verkoston jäsenten/organisaatioiden kokemuksia ja näkemyksiä Suomen ihmiskaupan vastaisen toiminnan kehittämistarpeista.

Sisäasiainministeriö on asettanut ihmiskauppalain uudistamista valmistelevan työryhmän, jonka tehtävä asettamiskirjeessä on kuvattu seuraavasti:

”Hankkeen pääasiallisena tavoitteena on laatia sisäisen turvallisuuden ministerityöryhmän 11.11.2011 tekemän päätöksen mukaisesti ehdotus ihmiskauppaa koskevan erityislain säätämiseksi.

Lainsäädäntöhankkeen keskeisimpänä osana tulee laatia ehdotukset ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmän tarkemmaksi säätelyksi. Hankkeessa tulee laatia tarvittavilta osin ehdotukset myös ihmiskaupan uhrien tunnistamista koskevista säätelyistä ja ihmiskauppatapauksiin liittyvien tietojen välittämisestä viranomaisten kesken sekä viranomaisten ja muiden auttamistyöhön osallistuvien toimijoiden välillä. Hankkeessa tulee selvittää erityisen ihmiskauppalain laatimisen taloudelliset vaikutukset sekä tarve nimetä ihmiskaupan vastaisen työn kansallinen koordinaattori ja tämän tarvitsemat resurssit.”

Valmistelutyöryhmässä on edustaja kolmesta järjestöstä (Monika-Naiset Liitto ry, Pro-tukipiste ry ja Rikosuhripäivystys). Kyselyn avulla on tarkoitus saada laajempi kuva kolmannen sektorin näkemyksistä ihmiskaupan vastaisen toiminnan nykytilasta ja kehittämistarpeista.

Kysely koostuu neljästä osiosta: 1) vastaajien taustatietoja, 2) järjestöille tyypillinen ihmiskaupan vastainen toiminta, 3) ihmiskauppalain valmisteluun liittyvät erilliskysymykset ja 4) palaute ihmiskaupan vastaisen järjestöverkoston toiminnasta.

Kyselyyn voi vastata joko anonymisti tai niin, että jätätte organisaationne nimen vastauksenne yhteydessä. Ne organisaatiot, jotka haluavat jättää nimensä, mainitaan nimeltä SM:lle kootussa yhteenvedossa. Anonymisti vastanneiden osalta viitataan siihen, että ks. vastaajien organisaatiot ovat saaneet tiedon kyselystä ihmiskaupan vastaisen verkoston kautta. Asiakkuuksista ei kysytä eikä välitetä eteenpäin tunnistettavia tietoja.

Toivomme vastauksia näkemyksistänne ihmiskaupan vastaiseen toimintaan liittyen myös niiltä verkoston jäseniltä, joiden taustaorganisaatiot eivät toimi suorassa kontaktissa asiakkaiden kanssa. Kyselyyn voi vastata niiltä osin, kuin kysymykset ovat mielekkäitä organisaatiollenne tyypillisen toiminnan näkökulmasta.

Pro-tukipisteen harjoittelija, sosionomiopiskelija Ada Virtanen tekee kyselyn tuloksista yhteenvedon, joka lähetetään sekä verkostolle että lain valmistelutyöryhmälle. Huomioithan että kyselyn tuloksia käytetään myös Adan AMK-opinnäytetyön aineistona.

Aikaa vastaamiselle on perjantaihin 05.10.2012 saakka. Lähetämme IKV-verkoston sähköpostilistan kautta muistutuksen, kun vastaamisaikaa on jäljellä viikko. Pahoittelemme lyhyttä vastausaikaa.

Lisätiedot kyselyyn liittyen Pro-tukipiste ry:n Essi Thesslundilta, p. 045 120 7224; (essi.thesslund@protukipiste.fi).

Jokainen vastaus on äärimmäisen tärkeä!

Yhteistyöterveisin,

Essi Thesslund ja Ada Virtanen

Ihmiskaupan vastaisen järjestötyön kysely

Tällä kyselyllä selvitetään ihmiskaupan vastaisen verkoston jäsenten kokemuksia ja näkemyksiä Suomen ihmiskaupan vastaisen toiminnan kehittämistarpeista. Sisäasiainministeriö on asettanut ihmiskauppalaain uudistamista valmistelevan työryhmän, jonka tehtävä asettamiskirjeessä on kuvattu seuraavasti:

" Hankkeen pääasiallisena tavoitteena on laatia sisäisen turvallisuuden ministerityöryhmän 11.11.2011 tekemän päätöksen mukaisesti ehdotus ihmiskauppaa koskevan erityislain säätämiseksi. Lainsäädäntöhankkeen keskeisimpänä osana tulee laatia ehdotukset ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmän tarkemmaksi säätelyksi. Hankkeessa tulee laatia tarvittavilta osin ehdotukset myös ihmiskaupan uhrien tunnistamista koskevasta säätelystä ja ihmiskauppatapauksiin liittyvien tietojen välittämisestä viranomaisten kesken, sekä viranomaisten ja muiden auttamistyöhön osallistuvien toimijoiden välillä. Hankkeessa tulee selvittää erityisen ihmiskauppalaain laatimisen taloudelliset vaikutukset sekä tarve nimetä ihmiskaupan vastaisen työn kansallinen koordinaattori ja tämän tarvitsemat resurssit."

Erillislain valmistelutyöryhmässä kolmatta sektoria edustaa kolme järjestöä (Pro-tukipiste ry., Rikosuhripäivystys ja Monika-Naiset Liitto ry.). Kyselyn avulla haluamme saada laajemman kuvan järjestökentän näkemyksistä ihmiskaupan vastaisen toiminnan nykytilasta ja kehittämistarpeista, jotta kolmannen sektorin edustus työryhmässä olisi vahvempi. Kyselyn tuloksista tehdään yhteenveto, jota käytetään lain valmisteluhankkeessa sekä välitetään verkoston jäsenille. Opiskelija Ada Virtanen tekee kyselyn pohjalta omaa AMK-opinnäytetyötään uhrilähtöisyyden toteutumisesta ihmiskaupan vastaisessa toiminnassa. Opinnäytetyön painopisteet ovat järjestönäkökulma ja uhrilähtöisyys.

Kysely koostuu neljästä osiosta:

- 1) Vastaajien taustatiedot
- 2) Järjestöille tyypillinen ihmiskaupan vastainen toiminta
- 3) Ihmiskauppalaain valmisteluun liittyvät erilliskysymykset
- 4) Palaute ihmiskaupan vastaisen järjestöverkoston toiminnasta

Kyselyyn voi vastata joko anonyymisti tai niin, että jätätte organisaationne nimen vastauksenne yhteydessä. Ne organisaatiot, jotka haluavat jättää nimensä, mainitaan nimeltä Sisäasiainministeriölle kootussa yhteenvedossa. Anonyymisti vastanneiden osalta viitataan siihen, että ks. vastaajien organisaatiot ovat saaneet tiedon kyselystä ihmiskaupan vastaisen verkoston kautta. Asiakkuuksista ei kysytä eikä välitetä eteenpäin tunnistettavia tietoja.

Aikaa vastaamiselle on perjantaihin 05.10.2012 saakka. Lähetämme IKV-verkoston sähköpostilistan kautta muistutuksen, kun vastaamisaikaa on jäljellä viikko.

Lisätiedot kyselyyn liittyen Pro-tukipiste ry:n Essi Thesslundilta, p. 045 120 7224; (essi.thesslund@protukipiste.fi).

VASTAUKSENNE ON TÄRKEÄ!

1. Taustatiedot

Vastaamme kyselyyn:

- Anonyymisti
- Organisaatiomme nimellä ja nimi saa näkyä kyselystä kootussa raportissa ja opinnäytetyössä
- Organisaatiomme nimellä, mutta se saa näkyä vain opinnäytetyössä

Jos vastaatte organisaationne nimellä, olkaa hyvä ja antakaa nimi siinä muodossa, kuin haluatte sen esitettävän raportoinnin yhteydessä:

Organisaationne pääasiallinen toimenkuva:

- Olemme ensisijaisesti palveluntarjoaja ja toimimme suorassa kontaktissa organisaatiomme kohderyhmään
- Teemme yhteiskunnallista vaikuttamistyötä ilman suoraa kontaktia kohderyhmään
- Olemme palveluntarjoaja, mutta teemme myös yhteiskunnallista vaikuttamistyötä
- Jokin muu, mikä

Organisaationne pääasiallinen toimialue?

- Alueellinen toimija
- Valtakunnallinen toimija
- Kansainvälinen toimija
- Jokin muu, mikä

Onko yhteiskunnallinen toiminta osa organisaationne virallista toimintasuunnitelmaa / strategiaa?

- Kyllä
- Ei
- En osaa sanoa

Jos tarjoatte palveluita asiakkaille, mitä palveluita ne pääasiallisesti ovat (voitte valita useamman)

- Sosiaalipalvelut
- Terveyspalvelut
- Oikeudellinen neuvonta
- Hengellinen tuki
- Kriisiapu
- Kielikoulutus
- Harrasteryhmät
- Keskusteluryhmät
- Asumis-/majoituspalvelut
- Tulkkipalvelut
- Jokin muu, mikä

2. Järjestöille tyypillinen ihmiskaupan vastainen toiminta

Tämän osuuden tarkoituksena on selvittää järjestöjen roolia osana ihmiskaupan vastaista toimintaa. Kyselyn raportoinnin kannalta on merkittävää, pohjaavatko kyselyn vastaukset kokemukseen asiakastyöstä vai johonkin muuhun tietoon. Samalla saadaan näkyviin, vaikuttavatko erilaiset asiakkuudet siihen, miten järjestötoimijat kokevat ihmiskaupan vastaisen toiminnan nykykäytännöt.

Ne organisaatiot, jotka eivät tee asiakastyötä, voivat jättää vastaamatta asiakastyöhön liittyviin kysymyksiin ja siirtyä seuraavaan osioon kolme.

1. IHMISOIKEUSNÄKÖKULMA JA UHRILÄHTÖISYYS

Suomen valtion ihmiskaupan vastainen toiminta perustuu ihmiskaupan vastaisen toiminnan suunnitelmien mukaan "uhrilähtöiselle" tai "uhrikeskeiselle" lähestymistavalle.

"Uhrilähtöisyyden" käsitettä ei ole kuitenkaan tarkemmin määriteltä joko kyselyssä osiossa pyydämme teitä kuvaamaan, miten itse käsitätte uhrilähtöisyyden periaatteen ihmiskaupan vastaista toimintaa ohjaavana lähtökohtana.

Mitä "uhrilähtöisyys" mielestänne tarkoittaa ihmiskaupan vastaisen toiminnan lähtökohtana?

Ajattelen omaa em. käsitystäni "uhrilähtöisyydestä", arvioikaan asteikolla 1-5, miten tämä periaate näkemyksenne mukaan nykyisin toteutuu ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmässä sekä muussa ihmiskaupan vastaisessa toiminnassa.

	Ei lainkaan		Erittäin hyvin			En osaa sanoa
	1	2	3	4	5	
Ihmiskaupanvastaisessa toiminnassa yleisesti Suomessa	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ihmiskaupan uhrien tunnistamisessa	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Auttamisjärjestelmän toiminnassa	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Alueellisessa tukitoiminnassa	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Rikostutkinnassa	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Tuomioistuin käsittelyssä	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Oleskelulupaharkinnassa	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Kuntaan sijoittamisessa auttamisjärjestelmästä poistamisen jälkeen (järjestelmästä poistamisvaiheessa)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Paluun järjestämisessä lähtömaahan	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Mitkä ovat mielestänne merkittävimmät uhrilähtöisyyteen liittyvät ongelmat nykyisissä oleskelulupakäytännöissä?

- Harkinta liikaa sidoksissa rikosprosessiin
- Yhteistyövaatimus ja siteiden katkaiseminen ihmisluovutuksesta epäilyihin
- Dublin-menettelyn soveltaminen ihmiskaupan tapauksissa
- Ei mahdollisuutta työntekoon siirtäessä kun odottaa oleskelulupapäätöstä

Nimetkää omalle organisaatiollenne keskeisimmät kolme (3) "uhrilähtöisyyden" toteutumista estävää tekijää. (Voi olla konkreettisia arkielämään liittyviä ongelmia tai esim. lainsäädännöllisiä)

Ennen oleskeluluvan myöntämistä tutkiva viranomaislainen voi myöntää ihmiskaupan uhrille harkinta-ajan, joka on pituudeltaan 30 vrk - 6 kk. Harkinta-aika on tarkoitettu uhrin toipumisajaksi, jonka aikana uhri saa asianmukaista neuvontaa tilanteeseensa liittyen ja voi tehdä informoidun päätöksen siitä, tekeekö yhteistyötä viranomaisten kanssa. Harkinta-aikoja ei nykyisellään ole kuitenkaan myönnetty kovin usein.

Miten harkinta-aikakäytäntöä tulisi näkemyksenne mukaan kehittää uhrihäätöisyyden edistämiseksi? (valitkaa kolme (3) tärkeintä, numeron 1. ollessa tärkein jne.)

	1-3
Harkinta-aika tulisi voida myöntää pelkän ihmiskauppaepäilyyn perusteella	
Harkinta-ajan tulisi voida myöntää joku muu kuin poliisi tai rajaviranomainen	
Harkinta-aikaa tulisi voida hakea	
Harkinta-aika tulisi myöntää automaattisesti auttamisjärjestelmään ottamisen yhteydessä	
Siteiden katkaiseminen ihmiskaupasta epäiltyihin tulisi poistaa harkinta-ajan keskeyttämisen perusteena	
Nykyinen käytäntö on hyvä, jos sitä sovellettaisi	
Harkinta-aikaa ei tulisi soveltaa lainkaan	

2. TUNNISTAMINEN

Onko organisaationne tunnistanut mahdollisen ihmiskaupan uhrin/uhreja?

- Kyllä
- Ei
- En tiedä

Jos vastasitte edelliseen kyllä, suosittelko henkilö/henkilöt siihen, että häntä esitetään auttamisjärjestelmään?

- Kyllä
- Ei
- Osassa kyllä, osassa ei
- En tiedä

Jos henkilö/henkilöt suostuivat, teittekö esityksen auttamisjärjestelmään ottamiseksi?

- Kyllä
- Ei, joku muu taho teki esityksen.
- Osassa kyllä, osassa ei
- En tiedä

Mahdollisen ihmiskaupan uhrin tunnistamisen valmiudet on nimetty yhdeksi ihmiskaupan vastaisen työn merkittävimmäksi haasteeksi. Seuraavassa on useita tuttuja tunnistamisen esteiksi mainittuja tekijöitä.

Mitä näistä tekijöistä pidätte merkittävimpinä tunnistamisen esteinä? (valitkaa viisi (5) mielestänne tärkeintä)

- Ihmiskaupasta saatava/löydettävä tieto piilossa tai hajanaista
- Ammatilliset valmiudet tunnistamisessa
- Kiire työssä
- Vähättelevät asenteet ihmiskauppaa ja sen uhreja kohtaan
- Uhrit eivät halua tulla tunnistetuiksi (uhrin leima)
- Suomalainen järjestelmän (rikostutkinta, auttaminen, oleskeluharkinta, tuomioistuintoiminta, houkuttelevuus ja luotettavuus)
- Auttamisjärjestelmään ottamisesityksen tekemisen kynnyksen korkeus
- Auttamisjärjestelmään ottamisen kynnyksen korkeus
- Eri viranomaisten vastuiden ja työnjaon epäselvyys
- Epäselvyys omasta roolista jatkotyöskentelyssä tunnistamisprosessissa
- Vaikeus antaa tietoa järjestelmästä mahdollisille tahoille, jotka järjestelmään liittyy liikaa harkinnanvaraista päätöksentekoa (prosessin ennustettavuus on alhainen)
- Epävarmuus asiakkaan tarinasta (puhuvatko ihmiset totta, uhriksi tekeytyminen on yritys saada oleskelulupa)
- Ihmiskaupan uhrien sekoittaminen turvapaikanhakijoihin
- Eriarvoisuus eri maista tulevat mahdolliset uhrien kesken
- Ajatus siitä ettei ihmiskauppaa ole Suomessa tai jos on, niin erittäin vähän
- Epäselvyys siitä kenen vastuu on tunnistamisesta
- Tunnistamisprosessin kuluja korvaamisen epäselvää (mikä taho maksaa mitään)
- Ulkomaalaisen turvapaikan aseman ennustamattomuus
- Epäily seksuaalivieluiden myymisestä on maahantulon epäämisen ja maasta poistamisen peruste (ko. ulkomaalaisesta käytetään tutkimatta ihmiskaupan mahdollisuutta)
- Jokin muu, mikä

3. TUKIPALVELUT

Onko järjestöllänne asiakkuuksia, joissa on tullut ilmi ihmiskaupparikos ja joille olette tarjonnut tukipalveluja?

- Kyllä
- Ei
- En osaa sanoa

Jos organisaatiollanne on ollut asiakkuuksia, joissa on tullut ilmi ihmiskaupparikos, ovatko asiakkaat olleet oleskelustatukseltaan (voit valita useamman)

- Suomen kansalaisia
- EU-kansalaisia
- Turvapaikanhakijoita (kolmansista maista)
- Turvapaikanhakijoita (EU-/Schengen-alueelta)
- Kolmansien maiden kansalaisia, joilla voimassa oleva lupa ja maassaolo (ts. työkansalaisuus, oleskelulupa, työlupa, tms.) Suomeen tai EU/Schengen -alueelle
- Ns. turistiviisumilla maassa
- Paperittomia siirtolaisia/vastaavassa tilanteessa olevia (esim. Eurooppalaista sairausvakuutuskorttia, ei voimassa olevaa perustetta oleskeluluvulle, lupa/viisumi meriyhtymien tms.)
- En osaa sanoa
- Jokin muu, mikä

Organisaationne asiakkuudessa onnet ilmi ihmiskaupan uhrin ovat uhriutuneet:

- Seksuaalisen hyväksikäytön tai voimankäytön tapahtuvassa ihmiskaupassa
- Työperäisessä ihmiskaupassa
- Jotenkin muuten, mitä

Minkä ikäisiä ihmiskaupan uhriksi joutuneet asiakkaanne ovat olleet asiakkuushetkellä?

- 18 vuotta täytäneitä
- alle 18-vuotiaita
- Sekä että
- En osaa sanoa

Miten hyvin seuraavat väittämät pitävät mielestänne paikkaansa:

	Täysin eri mieltä		Täysin samaa mieltä			En osaa sanoa
	1	2	3	4	5	
Ihmiskaupan vastaiseen toimintaan on Suomessa suunnattu tarpeeksi varoja	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ihmiskaupan vastaiseen toimintaan kolmannelle sektorille on suunnattu tarpeeksi varoja	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Organisaatiomme saa tarpeeksi rahoitusta ihmiskaupan vastaiseen työhön	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Mitkä olisivat mielestänne kolme (3) keskeisintä kehittämistarvetta nykyisen muotoisen auttamisjärjestelmän toimintaan liittyen:

- Jokaisesta asiakkaasta tehtäisiin alkutilanteen kartoitus
- Somaattinen ja psyykinen terveystilanne kartotettaisiin auttamisjärjestelmän olemassa ollessa yhteydessä
- Palvelusuunnitelma tehtäisiin viimeistään 3 kuukauden kuluttua auttamisjärjestelmään ottamisesta
- Auttamisjärjestelmästä ei tulisi poistaa heti oleskelulupa-asian lopettua, vaan tukea tulisi jatkaa riittävän seurantajakson ajan. (Seurantajakson pituus voisi vaihdella yksilön tilanteesta riippuen)
- Auttamisjärjestelmästä poistamisvaiheessa tehtäisiin riittävän pitkä seuranta ja palvelusuunnitelma
- Jokaisella asiakkaalla olisi henkilökohtainen, paikallinen konsiaalityöntekijä/tukityöntekijä
- Turvapaikanhakijan sijoittamista vastaanottokeskukseen tulisi välttää ihmiskauppaepäilyn tultua ilmi
- Tukipalveluihin tulisi lisätä tukihenkilö ja tuominen oikeudenkäynneissä
- Tukipalveluita tarjoaville organisaatioille tulisi suunnata lisää rahaa ihmiskaupan uhreille tarkoitetun tukityön mahdollistamiseksi
- Jokin muu, mikä

3. Ihmiskauppalain valmistelutyöryhmän työskentelyn keskeiset kysymykset

IHMISKAUPPAA KOSKEVA ERILLISLAKI VAI NYKYISEN VASTAANOTTOLAIN UUDISTUS?

Valmistelutyöryhmän asettamiskirjassa määritellään työryhmän keskeiseksi tehtäväksi valmistella ihmiskauppaa koskeva erillislaki. Erillislaissa säännellään ihmiskaupan uhrien suojelun ja avunsaannin oikeudet ja sisällöt sekä auttamisjärjestelmän organisointi. Rikoslakiin ja ulkomaalaislakiin jää edelleen omat pykälänsä ihmiskaupasta. Työryhmässä on käyty keskustelua siitä, tulisiko erillislain sijaan uudistaa nykyinen vastaanottolaki vastaamaan nykytilannetta. Työryhmän sisällä molemmilla mielipiteitä on kannattajansa. Erillislakia on puollettu siksi, että nykyinen tilanne ei ota huomioon ihmiskaupan monisektorista luonnetta ja sen sijoittuminen vastaanottolakiin aiheuttaa sekaannusta ihmiskaupan uhrien ja turvapaikanhakijoiden välillä. Vastaanottolaisissa pitäytymistä on kannatettu sillä perusteella, että järjestelmästä on jo kokemusta ja korjaamalla nykyjärjestelmän puutteet saadaan toimiva ja käytännössä jo kokeiltu järjestelmä.

Mikä on kantanne erillislain tarpeellisuuteen?

- Ihmiskaupasta tulee laatia oma erillislakinsa
- Ihmiskauppa tulee sisällyttää vastaanottolain uudistamiseen
- Molemmat ihan hyviä vaihtoehtoja, jos nykyisen lakia koskevat ongelmat korjataan
- En osaa sanoa
- Jokin muu, mikä

Kertokaa tässä perusteet valinnuksenne. (Ainakin kaksi (2) tärkeintä perustetta valitsemallenne vaihtoehdolle)

AUTTAMISJÄRJESTELMÄ JA KOORDINOINTI

Nykyisen vastaanottolain mukaisesti auttamisjärjestelmä ja sen koordinointi on sijoitettu kahteen vastaanottokeskukseen, Joutsenon ja Oulun vastaanottokeskuksiin. Työryhmässä tullaan keskustelemaan myös auttamisjärjestelmän sijoittumisesta ja päätöksenteon sekä tukipalveluiden organisoimisesta.

Mitä mieltä olette auttamisjärjestelmän sijoittumisesta hallinnollisesti? (Valitkaa parhaiten kuvaava vaihtoehto)

- Nykyinen sijoituspaikka vastaanottokeskuksen yhteydessä on hyvä, koska kaikki olennaiset toimijat ovat saman ministeriön alaisuudessa (poliisi, raja, Migri, auttamisjärjestelmä)
- Nykyinen sijoituspaikka on hyvä, koska sinne on ehtinyt kertyä kokemusta ja osaamista.
- Nykyinen sijoituspaikka on ihan hyvä, koska mikään muukaan vaihtoehto ei ole olennaisesti parempi
- Nykyinen sijoituspaikka on huono, koska kaikki olennaiset toimijat ovat saman ministeriön alaisuudessa (poliisi, raja, Migri, auttamisjärjestelmä). Keskittyminen ei ole hyvä asia.
- Sijoituspaikan tulisi olla osa sosiaali- ja terveydenhuollon järjestelmää ja Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonala.
- Sijoituspaikan tulisi olla jokin muu, mikä?
- En osaa sanoa

Mitä mieltä olette auttamisjärjestelmän maantieteellisestä sijoittumisesta ja koordinaation järjestämisestä?

- Nykyinen koordinointimalli on toimiva
- Yksi koordinoitikeskus riittää ja sen tulee olla pääkaupunkiseudulla
- Yksi koordinoitikeskus riittää ja sen tulee olla muualla kuin pääkaupunkiseudulla
- Yksi koordinoitikeskus riittää, mutta sen tukena tulisi olla alueellisia yksiköitä
- Koordinoitikeskuksia tulee olla useampia yksi jokaisella seitsemällä hallintoalueella
- Koordinoitikeskuksia tulee olla useampia mutta 3-5 riittää
- Jokin muu vaihtoehto, mikä
- En osaa sanoa

IHMISKAAPAN VASTAISEN TYÖN KANSALLINEN KOORDINAATTORI

Valmisteluryhmän asettamiskirjan mukaisesti työryhmän tulee ottaa kantaa siihen, tulisiko Suomen nimetä ihmiskaupan vastaisen työn kansallinen koordinaattori.

Onko ihmiskaupan vastaisen työn kansalliselle koordinaattorille mielestänne tarvetta?

- Kyllä
- Ei
- En osaa sanoa

Jos vastasitte em. kysymykseen myöntävästi, minkä hallinnonalan ja tahon yhteydessä koordinaattorin tulisi mielestänne toimia ja miksi?

Minkälaisia asioita pidätte merkittävänä huomioida, mikäli kansallinen ihmiskauppakoordinaattori nimetään? (Antakaa jokaiselle väittämälle painoarvo sen tärkeydestä asteikolla 1-5)

	Erittäin vähäinen		Erittäin merkittävä			En osaa sanoa
	1	2	3	4	5	
Koordinaattorin tehtäviä tulee toteuttaa ainoana työtehtävänä, ei muiden tehtävien ohella.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Koordinaattorilla tulee olla riittävät henkilöstö- ja toimintaresurssit	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Koordinaattorin tulee olla riippumaton	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Koordinaattorilla tulee olla pääsy viranomaisrekisteriin	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Koordinaattorin tulee olla valtuuksia tehdä ihmiskauppaa koskevia linjauksia, tulkintoja ja toimenpidesuosituksia.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Koordinaattorin tulee koota ja ylläpitää kansallista ihmiskaupan vastaisen työn verkostoa	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Mitä muita mahdollisia tehtäviä tai rooleja pidätte tärkeänä koordinaattorin tehtäväkuvausta suunniteltaessa:

4. Palaute kolmannen sektorin ihmiskaupan vastaisen toiminnan verkostosta

Pro-tukipiste ry on vuodesta 2008 koordinoinut kolmannen sektorin ja tutkijoiden ihmiskaupan vastaista verkostoa, jonka kautta tämä kysely välitettiin. Verkosto on epämuodollinen yhteen liittymä eikä jäsenyys verkostossa velvoita mihinkään. Tarkoituksena on ollut koota yhteen ihmiskaupan vastaisesta toiminnasta kiinnostuneita kolmannen sektorin toimijoita ja tutkijoita ja järjestää tilaa keskustelulle, tiedonvaihdolle sekä vaikuttamiselle.

Toivomme nyt palautetta verkoston jäseniltä siitä, miten verkosto vastaa tiedontarpeita ja ihmiskaupparikosten uhrin tukemista ja yleisemmin ihmiskaupan vastaista toimintaa osittain.

Kerro mielipiteesi ihmiskaupan vastaisen verkoston toiminnasta Arvoinnikalasteella 1 - 5, millä tavoin ihmiskaupan vastainen verkosto on onnistunut tarjoamaan seuraavia asioita:

	Heikosti		Enttään hyvin			En osaa sanoa
	1	2	3	4	5	
Kontakteja ihmiskaupan vastaisen toiminnan kannalta keskeisiin toimijoihin	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Foorumin kolmannen sektorin toimijoille tietojen vaihtoon ihmiskaupan vastaista toimintaa koskien	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Tietoa suomalaisesta ihmiskaupan vastaisesta toiminnan ajankohtaisesta tilanteesta järjestönäkökulmasta	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Tietoa eri järjestöjen kohderyhmien tilanteesta ihmiskaupan vastaisessa toiminnassa	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Kontakteja konkreettisia asiakasryhmiin liittyviä konsultaatioita varten	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Tietoa eri järjestöjen ihmiskaupan vastaisesta toiminnasta	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Tässä liitteessä on vapaaehtoista palautetta verkoston toimintaan tms. liittyen:

PDF Studio - PDF Editor for Mac, Windows, Linux. For Evaluation. <http://www.qoppa.com/pdfstudio>

Vapaa sana! Kertokaa tässä jos haluatte tuoda esille vielä jotakin muuta:

Kiitos vastauksistanne!

Qoppa Software